ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ Α'
ΑΡΙΘ. 4

Ἐν Πειραιεῖ Αὔγουστος
1883

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΗΣ
Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

HERBERT SPENCER

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΑΡΧΑΙ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Τὸ μὴ ἐπιστητόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Θρησκεία καὶ Ἐπιστήμη.

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φύλλον ἀριθ. 3)

§ 3. Καὶ ἐὰν εἰλικρινῶς ἀποδεχώμεθα τὴν γενικὴν ταύτην ἀρχήν, βαδίζωμεν δέ, ἣν ὑποδείκνυσιν ὁδόν, ἧττον δυσχερῶς θὰ κατανοήσωμεν τοὺς διαιροῦντας τοὺς ἀνθρώπους χρονίους ἀνταγωνισμούς. Ἐφαρμόζοντες δὲ αὐτὴν οὐ μόνον ἐπὶ τῶν παραδεδεγμένων ἰδεῶν, τῶν μὴ προσωπικῶς διαφερουσῶν ἡμᾶς, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐπὶ τῶν ἰδίων ἡμῶν καὶ τῶν τῶν ἀντιπάλων ἡμῶν ἰδεῶν, θὰ κρίνωμεν δικαιότερον. Διότι θὰ κλίνωμεν ἀείποτε, νὰ ὑποπτεύωμεν μή τοι αἱ πεποιθήσεις ἡμῶν δὲν εἶναι τελείως ἀληθεῖς; μήτοι αἱ ἀντίθετοι δὲν εἶναι τελείως ψευδεῖς; Ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν θὰ παρασυρώμεθα, ὡς ὁ ἀσυλλόγιστος ὄχλος ὑπὸ ἰδεῶν τινων ἐκ μόνου τοῦ τυχαίου λόγου, ὅτι ἐγεννήθημεν κατὰ τὴν δεῖνα ἢ δεῖνα ἐποχήν, ἐπὶ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ μέρους τῆς γῆς κα ἀφ' ἑτέρου δὲν θὰ ὑποπίπτωμεν, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν λεγομένων ἀνεξαρτήτων κριτικῶν, εἰς τὸ σφάλμα τοῦ ἀντιτιθέναι τοῖς ἡμετέροις ἀντιπάλοις ἀρνήσεις ἀπολύτους καὶ περιφρονητικάς.

Πάντων δὲ τῶν ἀνταγωνισμῶν, τῶν ἀναφυομένων μεταξὺ τῶν πεποιθήσεων ὁ ἀρχαιότατος, ὁ βαθύτατος, ὁ σοβαρώτατος καὶ ὁ γενικώτατος εἶναι ὁ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ἤρξατο ἅμα ἡ ἀνακάλυψις τῶν ἁπλουστάτων νόμων περὶ τῶν κοινοτάτων πραγμάτων ἔθετο ὅριον τῇ παγκοσμίῳ εἰδωλολατρείᾳ, ἥτις μέχρι τότε ἐδέσποζεν ἐν τοῖς πνεύμασιν, Ἀνευρίσκεται δὲ πανταχοῦ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς ἀνθρωπίνου γνώσεως ἀπὸ τῆς ἑρμηνείας τῶν ἁπλουστάτων τῆς μηχανικῆς ἔργων μέχρι τῶν περιπλοκωτάτων φαινομένων τῆς ἱστορίας τῶν ἐθνῶν. Αἱ ῥίζαι αὐτοῦ εὑρηνται εἰς τὰ βάθη τῶν διανοητικῶν ἕξεων τῶν διαφόρου τάξεως πνευμάτων. Προσθετέον δέ, ὅτι αἱ ἀντιφατικαὶ περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς ζωῆς ἰδέαι, ἃς αἱ διανοητικαὶ αὗται ἕξεις κεχωρισμένως γεννῶσιν, ἐπιδρῶσιν ἐπ' ἀγαθῷ ἢ ἐπὶ κακῷ ἐπὶ τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς διαγωγῆς τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ μάχη ἡ ἀτελεύτητος, ἡ συναφθεῖσα καθ' ἅπαντας τοὺς αἰῶνας ὑπὸ τὰς σημαίας τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἀποτέλεσμα ἔσχε τὴν γένεσιν ἔχθρας, ἥτις ἐκώλυσε δυστυχῶς τὴν μίαν φατρίαν τοῦ νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ἀξίαν τῆς ἑτέρας. Ἐπὶ μείζονος θεάτρου καὶ μετὰ βιαιότητος σφοδροτέρας ἢ ἐν πάσῃ ἄλλῃ διαμάχῃ πραγματοῖ μῦθόν τινα βαθείας ἠθικότητος, τὸν μῦθον τῶν ἱππότων ἐκείνων, οἵτινες ἐμονομάχουν περὶ τοῦ χρώματος ἀσπίδος, ἧς ἑκάτερος μόνον τὴν μίαν ὄψιν ἔβλεπεν. Ἑκάτερος τῶν μαχητῶν μὴ βλέπων καλῶς τὸ ζήτημα, εἰμὴ ἐκ τοῦ ἰδίου ἐπόψεως σημείου, κατηγόρει τοῦ ἑτέρου ἐπὶ μωρίᾳ καὶ ἐπὶ κακῇ πίστει. Ὅ,τι ἔλλειπεν ἑκατέρῳ ἦν ἡ εἰλικρινὴς θέλησις, ἵνα προσέλθῃ πρὸς τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ καὶ ἴδῃ πῶς ἄρα συνέβαινεν, ὥστε οὗτος νὰ βλέπῃ τόσῳ διαφόρως τὴν ἀσπίδα.

Εὐτυχῶς διὰ τοῦ χρόνου αἱ ἰδέαι προσλαμβάνουσιν ἐλευ-

θεριώτερον χαρακτῆρα, ὃν καλῶς θὰ πράξωμεν ἀναπτύσσοντες, καθ' ὅσον ἡ φύσις ἡμῶν ἐπιτρέπει. Ὅσῳ μᾶλλον τῆς ἀνεμωλίου δόξης τοῦ θριάμβου προαιρούμεθα τὴν ἀλήθειαν, τοσούτῳ μᾶλλον θὰ ἐπιθυμήσωμεν, νὰ γνωρίσωμεν τί ἄρα ἀναγκάζει τοὺς ἡμετέρους ἀντιπάλους νὰ σκέπτωνται, ὡς σκέπτονται. Θὰ ὑποπτεύσωμεν, ὅτι ἴσως ἡ ἐπιμονὴ αὐτῶν τοῦ ὑπερμαχεῖν τινὸς δοξασίας προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι αἰσθάνονταί τι, ὅπερ ἡμεῖς δὲν ἠσθάνθημεν, καὶ θὰ θελήσωμεν, νὰ συμπληρώσωμεν τὸ μέρος τῆς ἀληθείας, ὅπερ ἡμεῖς κατέχομεν διὰ τοῦ μέρους, ὅπερ αὐτοὶ εὗρον. Διὰ δικαιοτέρας τῆς ἀνθρωπίνου αὐθεντίας ἐκτιμήσεως θ' ἀποφύγωμεν τὰ δύο ἄκρα τῆς ὑπερβολικῆς ὑποταγῆς καὶ τῆς παραλόγου ἀντιστάσεως, δὲν θὰ θεωρήσωμεν τὰς κρίσεις τῶν ἀνθρώπων τὰς μὲν ὡς ἀπολύτως καλάς, τὰς δὲ ὡς ἀπολύτως κακάς, ἀλλὰ θὰ κλίνωμεν κατὰ προτίμησιν πρὸς τὴν εὐχερέστερον ὑπερασπιζομένην γνώμην, ὅτι οὐδεὶς ἔχει ἐντελῶς δίκαιον καὶ ὅτι οὐδεὶς ἔχει ἐντελῶς ἄδικον.

Ἐξετάσωμεν λοιπὸν τὰς δύο ὄψεις τῆς μεγάλης ταύτης ἀμφιλογίας τηροῦντες, ὅσῳ τὸ δυνατόν, ἣν συνιστῶμεν ἀμεροληψίαν. Ἀντιστῶμεν ταῖς ἐκ τῆς ἀγωγῆς ῥοπαῖς, κλείσωμεν τὸ οὖς πρὸς τὰς μεμψιμοιρίας τῶν αἱρεσιαρχῶν καὶ ἴδωμεν τὰς ἐκ τῶν προτέρων πιθανότητας τὰς συνηγορούσας ὑπὲρ ἑκατέρας τῶν φατριῶν.

§ 4. Ὁ σχηματίσας ἀκριβῆ ἰδέαν περὶ τῆς γενικῆς ἀρχῆς, ἣν ἐξεθέμεθα, δύναται ἐκ τῶν προτέρων νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ ποικίλοι τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν τύποι, οἵ τε ὑπάρξαντες καὶ οἱ ὑπάρχοντες ἔτι, ἐρείδονται πάντες ἐπ' ἐσχάτου τινὸς γεγονότος. Ἡ ἀναλογία ἄγει ἡμᾶς, νὰ κρίνωμεν οὐχὶ ὅτι μία τῶν δοξασιῶν τούτων εἶναι ἐντελῶς ἀληθής, ἀλλ' ὅτι ἐν πάσαις ὑπάρχει τι καλὸν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον σκιαζόμενον ὑπὸ κακοῦ. Ἡ τῆς ἀληθείας οὐσία ἡ περιεχομένη ἐν ταῖς ψευδέσι δοξασίαις δυναται σφόδρα νὰ διαφέρῃ τῶν πλείστων, οὐχὶ ὅμως πάντων τῶν δογμάτων ἑκάστης τῶν δοξασιῶν τούτων καὶ ἀναμφιβόλως δέ, ἐὰν ᾖ, ὡς ἰσχυροὺς ἔχομεν λόγους νὰ πιστεύωμεν, πολὺ μᾶλλον ἀφῃρημένη πάντων τούτων, ἕπεται καὶ ὅτι ἐξ ἀνάγκης δὲν ὁμοιαζει αὐτοῖς. Ἐν τούτοις οἱαδήποτε καὶ ἂν ὑφίσταται διαφορὰ μεταξὺ τῆς οὐσιώδους ταύτης ἀληθείας καὶ τῶν ἐκφραζόντων αὐτῶν δογμάτων, ὑπάρχει αὕτη καὶ δέον νὰ εὑρεθῇ. Διότι τὸ ὑποτιθέναι, ὅτι αἱ διαφόρων τύπων θρησκευτικαὶ ἔννοιαι ἄνευ ἐξαιρέσεως καὶ ἀπολύτως στεροῦνται βάσεως, ἴσον ἐστὶ καὶ τὸ ὑπερμέτρως ταπεινοῦν τὸν μέσον τῆς νοητικῆς δυνάμεως τῆς ἀνθρωπότητος ὅρον, ἧς ἡ κληρονομία κοινὸν τυγχάνει κτῆμα πάσαις ταῖς ἀτομικαῖς διανοίαις.

Θὰ ἴδωμεν, ὅτι ὁ γενικὸς οὗτος λόγος ἐπιρρώννυται ὑφ' ἑτέρων φύσεως εἰδικωτέρας. Τῷ τεκμηρίῳ, ὅτι αἱ ποικίλαι δοξασίαι τῆς αὐτῆς κλάσεως ἐρείδονται πᾶσαι ἐπὶ βάσεως πραγματικῆς, προσθετέον ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει καὶ νέον τεκμήριον, συναγόμενον ἐκ τῆς πανταχοῦ παρουσίας τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν. Διότι αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι ἑνὸς ἢ ἑτέρου εἴδους εἶναι σχεδὸν ἢ ἐντελῶς παγκόσμιοι. Ἰσχυρίζονται μέν, ὅτι ὑπάρχουσι φυλαὶ ἀμοιροῦσαι καὶ αὐτῆς τῆς στοιχειωδεστάτης θεωρίας περὶ τῆς δημιουργίας, ὅτι αἱ περὶ τῆς δημιουργίας στοιχειωδέσταται θεωρίαι ἐμφανίζονται μόνον, ἀφ' οὗ ὁ ἄνθρωπος προσεκτήσατο ἤδη διανοητικήν τινα ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ τοῦτο ἀληθὲς ὑποτιθέμενον δὲν μεταβάλλει τὸ ἀποτέλεσμα. Διότι ὁμολογηθέντος, ὅτι παρὰ πάσαις ταῖς βαθμόν τινα νοητικῆς ἀναπτύξεως καταλαβούσαις φυλαῖς εὑρίσκομεν ἰδέας τινὰς ἀμυδρὰς περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς μυστηριώδους ἀρχῆς τῶν περικυκλούντων τὸν ἄνθρωπον ὄντων, δυνάμεθα, νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι αἱ ἰδέαι αὗται εἶναι ἀναγκαῖα προϊόντα τῆς πορείας τῆς νοήσεως. Ἡ ἄπειρος αὐτῶν ποικιλία κρατύνει μάλιστα τὸ συμπέρασμα τοῦτο δεικνύουσα, ὅτι αἱ θεωρίαι αὗται ἔχουσιν αὐτοτελῆ ὕπαρξιν δεικνύουσα ἔτι πῶς ἐν διαφόροις τόποις, κατ' ἐποχὰς διαφόρους παραπλήσιοι ὅροι εἰς παρεμφερεῖς ἤγαγον ἰδέας καὶ δι' αὐτῶν εἰς ἀποτελέσματα ἀνάλογα. Εἶπον, ὅτι τὰ ἀναρίθμητα φαινόμενα τῆς ἱστορίας τῶν θρησκειῶν, διάφορα καὶ ὅμως τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, εἶναι προϊόντα τυχαῖα καὶ τεχνητά. Ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶναι ἀνυποστήρικτος. Ἡ ἐνάργεια, ὅταν εἰλικρινῶς συμβουλευώμεθα αὐτήν, διαρρήδην διαψεύδει τὴν γνώμην, τὴν ὑποβιβάζουσαν τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας μέχρις ἁπλῶν ἐπινοήσεων τῶν ἱερέων. Καὶ δή, ἐὰν μόνας τὰς πιθανότητας λάβῃ τις ὑπ' ὄψει, δὲν δύναται ἐλλόγως, νὰ συναγάγῃ, ὅτι ἐν πάσαις ταῖς κοινωνίαις, παρελθούσαις καὶ παρούσαις, ἀγρίαις ἢ πεπολιτισμέναις μέλη τινὰ αὐτῶν συνενοήθησαν πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν λοιπῶν καὶ ὅτι ἔτυχον τοῦ σκοποῦ αὐτῶν διὰ μέσων οὐτωσὶ ὁμοίων. Ἐὰν ἰσχυρίζοντο, ὅτι ἀρχικόν τι πλάσμα ἐπενοήθη ὑπὸ ἀρχιγενοῦς ἱερατικοῦ σωματείου πρὸ τῆς διασπορᾶς τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ φιλολογία θ' ἀπεκρίνετο. Διότι ἡ φιλολογία ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ διασπορὰ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τῆς κοινῆς αὐτοῦ πατρίδος ἤρξατο καθ' ἣν ἐποχὴν οὐκέτι ὑπῆρχε γλῶσσα ἀρκούντως ἀνεπτυγμένη πρὸς ἔκφρασιν τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν. Πλὴν δὲ τούτου καὶ ἂν ἡ ὑπόθεσις τῆς τεχνητῆς καταγωγῆς τῆς θρησκείας ἐπὶ ἑτέρων ἔτι ἐρείδετο ἐπιχειρημάτων, δὲν θὰ ἐξήγει τὰ πράγματα. Δὲν ἐξηγεῖ λ. χ. διατί ὑπὸ τοὺς μάλιστα διαφέροντας θρησκευτικοὺς τύπους ἀνευρίσκομεν σταθερῶς τὰ αὐτὰ στοιχεῖα, δὲν ἐξηγεῖ διατί ἡ κριτική, καταλύουσα ἀπ' αἰῶνος εἰς αἰῶνα τὰ ἰδιαίτερα θρησκευτικὰ δόγματα, δὲν κατέστρεψεν, ἣν τὰ δόγματα ταῦτα καλύπτουσι θεμελιώδη ἔννοιαν. Ἰδοὺ παράξενον πρόβλημα· βλέπομεν τὰς ἐθικὰς δοξασίας τέλεον παρακμαζούσας καὶ περιφρονουμένας ἕνεκα τῶν παραλογισμῶν καὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν τῶν συσσωρευομένων περὶ αὐτάς, βλέπομεν αὐτὰς φθινούσας ἐντῷ μέσῳ τῆς ἀδιαφορίας, ἢ καταβαλλομένας ἐν

ἀγῶνι ἐναντίον τῆς θετικῆς ἀρνήσεως· ἀλλ' ὡσαύτως βλέπομεν αὐτὰς ἀείποτε ἀνακυπτούσας κατὰ μικρὸν καὶ ἐμπεδουμένας ἐκ νέου, εἰ μὴ ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπον, τοὐλάχιστον μετὰ τῆς αὐτῆς οὐσίας. Ἡ ἀναβίωσις αὕτη ἔχει τι τὸ ἐκπληκτικόν καὶ ἐν τούτοις ἡ ὑπόθεσις προσκόπτει πρὸς αὐτήν, οὐδ' ἐξηγεῖ αὐτήν. Οὕτως ἡ καθολικότης τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν, ἡ ἀνεξάρτητος αὐτῶν ἀνάπτυξις παρὰ ταῖς διαφόροις ἀρχιγενέσι φυλαῖς καὶ ἡ μεγάλη αὐτῶν ζωτικότης τὰ παντα συμβαλλουσιν εἰς τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ ῥίζα αὐτῶν ἐξ ἀνάγκης εἶναι βαθεῖα καὶ οὐχὶ ἐπιπόλαιος. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὑποχρεούμεθα, νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι, ἐὰν δὲν ἔχωσιν ὑπερρυσικὴν καταγωγήν, ὡς ἡ πλειονότης ἰσχυρίζεται, προάγονται ὅμως ἀναγκαίως ἐκ τῆς βραδείας ἐπιδόσεως καὶ τῆς βαθμιαίας συστηματοποιήσεως τῆς ἀνθρωπίνου ὑπάρξεως.

Θὰ εἴπῃ τις, ὅτι αἱ θρησκεῖαι εἶναι τὸ προϊὸν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, ὅπερ, πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ ἱκανοποίησιν χαλκεύει χιμαίρας, ἃς ῥίπτει εἶτα εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον καὶ ἃς ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἐκλαμβάνει ὡς πραγματικότητας; Ἡ δυσχέρεια δὲν θὰ ἦρετο, θὰ ὠσιθοδρόμει δὲ μόνον. Διότι, εἴτε τὸ αἴσθημα εἶναι ὁ πατὴρ τῆς ἰδέας, εἴτε τὸ αἴσθημα καὶ ἡ ἰδέα κοινὴν ἔχουσι τὴν ἀρχήν, ἡ αὐτὴ ἐρώτησις τίθεται· πόθεν προέρχεται τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα; Εἶναι στοιχεῖον συστατικὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ὑπόθεσις βεβαιοῖ τοῦτο καὶ οἱ προτιμῶντες δὲ ἑτέρας ὑποθέσεις δὲν δύνανται ν' ἀρνησθῶσιν. Ἐὰν πρέπῃ νὰ καταταξωμεν μεταξὺ τῶν συγκινήσεων τοῦ ἀνθρώπου τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα, τὸ ἐμπνέον τὴν πλειονότητα τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐξεγειρόμενον, δοθείσης περιστάσεως, καὶ παρ' αὐτοῖς τούτοις, οἵτινες φαίνονται πάντη αὐτοῦ ἐστερημένοι, δὲν δυνάμεθα ἐλλόγως, ν' ἀρνηθῶμεν αὐτῷ τὴν προσοχὴν ἡμῶν. Ὑποχρεούμεθα, ν' ἀναζητήσωμεν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ· Ἀπαντῶμεν ἠθικὴν δύναμιν, ἥτις, ἵνα μή τι πλεῖον εἴπωμεν, περισσὴν ἤσκησεν ἐπιρροήν, ἥτις σπουδαῖον διεδραμάτισε πρόσωπον ἐν ἀρχῇ τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ἥτις εἶναι σήμερον ἡ ψυχὴ πολυαρίθμων θεσμῶν, ἡ αἰτία ἀτελευτήτων ἐρίδων καὶ τὸ ἐλατήριον ἀπειραρίθμων πράξεων. Θεωρία τῶν ὄντων, παρρῶσα πάντα ταῦτα, ἐξ ἀνάγκης ἔσται ἐλλειπής. Καὶ μόνον ὡς φιλόσοφοι ἂν θεωρήσωμεν αὐτό, ἐπιτακτικῶς καλούμεθα, νὰ εἴπωμεν τί δηλοῖ, οὐδὲ δυνάμεθα ν' ἀποφύγωμεν τὸ ἔργον τοῦτο, χωρὶς νὰ ὁμολογήσωμεν τοῦ συστήματος ἡμῶν τὸ ἀναρμόδιον.

Μόνον δὲ μεταξὺ δύο δυνάμεθα νὰ ἐκλέξωμεν ὑποθέσεων. Κατὰ τὴν μὲν τὸ αἴσθημα τὸ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰς ἰδέας ἔργον εἶναι εἰδικῆς δημιουργίας, ὡς πᾶσαι αἱ ἀνθρώπινοι ἠθικαὶ δυνάμεις, κατὰ τὴν δέ, τὸ αἴσθημα τοῦτο, ὡς πάντα τὰ ἄλλα, γεννᾶται ἐξ οἰκείας δράσεως ἀναπτύξεως. Ἐὰν τὸν πρῶτον παραδεχθῶμεν ὅρον τῆς προτάσεως, ὃν οἱ πρόγονοι ἡμῶν καθόλου παρεδέχθησαν καὶ ὃν ἔτι ἡ τῶν ἀνθρώπω πλειονότης ἀναγνωρίζει, τὸ ζήτημα ἐλύθη· ὁ ἄνθρωπος ἀμέσως ἐπροικίσθη διὰ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ, τὸ δὲ αἴσθημα τοῦτο πληροῖ τοὺς σκοποὺς τοῦ δημιουργοῦ τούτου. Ἐὰν τὸν δεύτερον, ἀπαντῶμεν τὰ ἑξῆς ζητήματα· τίσι περιστάσεσιν ἀνενεκτέον τὴν ἀρχὴν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος καὶ ὁποία τις ἡ λειτουργία αὐτοῦ; Ὀφείλομεν, ν' ἀκούσωμεν τὰς ἐρωτήσεις ταύτας καὶ νὰ εὕρωμεν αὐτας ἀποκρίσεις. Ἐὰν μὲν συμφώνως πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην θεωρήσωμεν τὰς ἠθικὰς ταύτας δυνάμεις ὡς τὸ προϊὸν τροποποιήσεων ἐπαλλήλων καὶ προερχομένων ἐκ τῆς ἀλληλεπιδράσεως τοῦ ὀργανισμοῦ ἐπὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ μέσου, εἴμεθα ἠναγκασμένοι, νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ὑφίστανται ἐν τῷ μέσῳ τῶν φαινομένων ὅροι ἀναγκαίαν καταστήσαντες τὴν παραγωγὴν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος καὶ τότε ὀφείλομεν, νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι εἶναι τοσούτῳ φυσικὸν καὶ κανονικόν, ὡς καὶ ἄλλη τις ἠθικὴ δύναμις. Προσέτι δέ, ἐὰν ᾖ ἀληθὲς κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀπὸ κατωτέρου εἰς ἀνώτερον τύπον ἀναπτύξεως, ὅτι ὁ σκοπός, ὁ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐπιδιωκόμενος ὑπὸ τῶν βαθμιαίων μεταβολῶν, εἶναι ἀναγκαῖος ἡ ἁρμόζουσα ἱκανοποίησις πασῶν τῶν ἀναγκῶν τῆς ὑπάρξεως, εἴμεθα πάλιν ἠναγκασμένοι, νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι τὸ αἴσθημα τοῦτο συντελεῖ πως εἰς τὴν εὐπραγίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Οὕτως οἱ δύο ὅροι τὴν αὐτὴν περιέχουσιν ἀρχήν. Ἀναγκαίως καταλήγομεν εἰς συμπέρασμα, ὅτι τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα ἢ ἀμέσως ἐδημιουργήθη, ἢ διὰ βαθμιαίας ἐπιδράσεως αἰτίων φυσικῶν. Ἀλλ' οἱονδήποτε καὶ ἂν ἀσπασθῶμεν συμπέρασμα, ἐπιβάλλει ἡμῖν τὸ πρὸς τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα σέβας.

ΑΠΟΦΡΑΔΕΣ ΗΜΕΡΑΙ

Ὡς ἐπιχείρημα ὑπὲρ τοῦ δόγματος τῆς ἐξ ἑνὸς μόνου θεοπλάστου ζεύγους καταγωγῆς ἁπάντων τῶν ἀνθρώπων δύναται, πιστεύομεν νὰ χρησιμεύσῃ ἐν ἀνάγκῃ καὶ τοῦτο: ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, οἱ τοσοῦτον κατὰ τόπους διαφέροντες ἀλλήλων κατὰ τὸ ἀνάστημα, τὸ φρόνημα, τὴν λαλιάν, τὴν ἐνδυμασίαν, τὰς τρίχας, τὰς ἰδέας, τὸ χρῶμα καὶ τοὺς τρόπους, ἔχουσιν ἐν τούτοις ἠθικόν τι γνώρισμα κοινὸν εἰς ἅπαντας ἀνεξαιρέτως. Εἶναι δὲ τοῦτο ἀκαταμάχητός τις κλίσις εἰς τὸ πιστεύειν οὐ μόνον ἀπίστευτα πράγματα, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ περίπου ἀπίστευτα πράγματα ὑφ' οἱανδήποτε μοῖραν μήκους καὶ πλάτους τῆς ὑδρογείου σφαίρας· «ἀπὸ Παρισίων μέχρι Ἰαπωνίας καὶ ἀπὸ Πεκίνου μέχρι Ῥώμης,» ὡς ἔλεγεν ὁ γάλλος σατυρικὸς **Boileau Despréaux**, ἤτοι Λειμώνιος Ὑδροπότης κατὰ μετάφρασιν ἀκραιφνοῦς τινος ἑλληνιστοῦ. Ἐφ' ὅσον προοδεύουσιν ἡ γεωγραφικὴ ἐπιστήμη καὶ ἡ ἀνθρωπολογία ἡ ἀλήθεια αὕτη ἀποβαίνει καθ' ἑκάστην

καταρανεστέρα. Κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους πλείονες καὶ τολμηρότεροι ἢ κατὰ πᾶσαν ἄλλην ἐποχὴν περιηγηταὶ διέτρεξαν καὶ διατρέχουσιν κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν ἀξένους καὶ ἀπροσίτους πρὶν ἀφρικανικὰς καὶ αὐστραλιακὰς ἐκτάσεις, παρέχοντες ἡμῖν πλουσίαν συγκομιδὴν παντοίων εἰδήσεων περὶ ἀέρων, ὑδάτων, φυτῶν, θηρίων καὶ πρὸ πάντων περὶ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ ποιοῦ τῶν ἐκεῖ οἰκούντων διπόδων, ἀπτέρων καὶ πλατωνύχων ζώων, ἤτοι ἀνθρώπων κατὰ τοῦ Πλάτωνος τὸν ὁρισμόν. Ἂν πιστεύσωμεν τοὺς περιηγητὰς, τὸ σχῆμα τοῦ κρανίου, ὁ ὄγκος τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ καὶ ἑπομένως αἱ ἰδέαι τῶν τοιούτων φερόντων ἐπὶ τῶν ὤμων κεφαλὴν διαφέρουσι πολὺ ἀλλήλων κατὰ φυλὰς καὶ χώρας, ἅπαντες ὅμως ἀνεξαιρέτως οἱ ἐγκέφαλοι οὗτοι, ἀπὸ τῶν Ἐσκιμωϊκῶν μέχρι τῶν Παταγονικῶν, φαίνονται ἔχοντες καὶ κοινόν τινα λοβόν, τὸν γεννῶντα τὴν πίστιν εἰς τὰς αὐτὰς περίπου ἁπανταχοῦ τῆς γῆς δεισιδαιμονίας. Εἰς μίαν μόνην τούτων περιοριζόμενοι ἐνταῦθα, ἄξιον παρατηρήσεως νομίζομεν, ὅτι ἀπαραλλάκτως ὅπως οἱ πάλαι Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι καὶ οἱ κληρονόμοι τῆς εὐκλείας αὐτῶν Εὐρωπαῖοι, οὕτω καὶ οἱ Αἰθίοπες τῆς ἐνδοτάτης Ἀφρικῆς καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγριοι τῆς Ὠκεανίας, ὧν ὁ πολιτισμὸς εὑρίσκεται ἀκόμη εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀλληλοφαγίας, κατώρθωσαν ν' ἀνακαλύψωσι καὶ νὰ πεισθῶσιν, ὅτι ἐκ τῶν ἡμερῶν ἄλλαι μὲν εἶναι εὐοίωνοι καὶ ἄλλαι ἀποφράδες καὶ κατὰ τὴν πεποίθησιν ταύτην νὰ ῥυθμίζωσι τὴν ἔναρξιν παντὸς ἔργου. Τὸ δὲ ἀληθῶς περίεργον εἶναι ὅτι τῶν Βοσκιμάνων καὶ Ὠκεανιτῶν τούτων ἡ ἀριθμητικὴ ἱκανότης δὲν προβαίνει συνήθως πέραν τῆς μετρήσεως τῶν δακτύλων τῆς μιᾶς χειρὸς διὰ τῶν τῆς ἄλλης, καίτοι δὲ διανυκτερεύουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν ὑπαίθρῳ, κἄπως δύσκολον εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν τὰς ἀστρονομικὰς αὐτῶν παρατηρήσεις ἀρκούσας πρὸς σύνταξιν ἡμερολογίου. Καὶ ἄνευ ὅμως τοιούτου κατώρθωσαν διὰ μόνης τῆς δυνάμεως τῆς δεισιδαιμονίας νὰ διαιρέσωσι τὰς ἡμέρας, οὐχὶ εἰς θερμὰς καὶ ψυχράς, συνεφώδεις καὶ εὐηλίους, ἀλλ' εἰς καλὰς καὶ κακὰς πάντῃ ἀσχέτως πρὸς τὴν βροχήν, τὰ νέφη καὶ τὸ φύσημα τῶν ἀνέμων. Περιηγηταί τινες ἰσχυρίζονται μάλιστα, ὅτι συμπίπτουσιν πλεῖσαι παρὰ τοῖς λαοῖς τούτοις ἀποφράδες ἡμέραι πρὸς τὰς θεωρουμένας τοιαύτας παρ' Αἰγυπτίοις καὶ ἔπειτα ἐν Ἑλλάδι καὶ Ῥώμῃ. Οὐδὲ φαίνεται εἰς τοῦτο μόνον ἡ σύμπτωσις περιοριζομένη, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰ τῶν ἔργων, ἀφ' ὧν ἐπιβάλλεται ἀποχὴ καθ' ὡρισμένας ἡμέρας. Τὴν τοιαύτην σύμπτωσιν οὐδόλως δυσκολευόμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὡς ἀληθεύουσαν, ἀφοῦ τοσοῦτος ἦτο παρ' ἀρχαίοις ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποφράδων, ὥστε πολὺ μᾶλλον τῆς συμπτώσεως τινῶν ἐκ τούτων παράδοξος ἤθελεν εἶναι ἡ ἔλλειψις τοιαύτης. Ὅπως πεισθῇ περὶ τούτου ἀρκεῖ νὰ ῥίψῃ τις βλέμμα ἐπὶ τῶν πινάκων, οἵτινες συνετάχθησαν ὑπὸ τῶν ἀστρολόγων τοῦ μέσου αἰῶνος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἰδίως παρὰ Χαλδαίοις, Αἰγυπτίοις καὶ Ῥωμαίοις προλήψεων. Ἐκ δὲ τῶν πινάκων τούτων προκύπτει ὅτι ἕκαστον ἔτος περιέχει οὐχὶ ἐλάσσονας τῶν ἐννενήκοντα ἀποφράδας ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας οὐδὲν ἄλλο δύναταί τις νὰ πράξῃ ἢ νὰ σταυρώσῃ τὰς χεῖρας, ἂν δὲν προτιμᾷ τὴν μοιραίαν ἀποτυχίαν παντὸς ἔργου τοῦ ὁποίου ἤθελεν ἐπιληφθῆ.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι τινὲς πρὸς ὡρισμένα μόνον ἔργα δυσοίωνοι ἡμέραι, οἷον ἡ ἕκτη ἡμέρα μετὰ πᾶσαν νέαν σελήνην πρὸς σπορὰν ἀγροῦ καὶ ἡ δεκάτη ἑβδόμη πρὸς σπορὰν τέκνων. Εἰς ἄφευκτον δὲ ναυάγιον ἐξετίθετο ὁ τὴν δεκάτην τρίτην ἐκπλέων τοῦ λιμένος καὶ οὐχ' ἧττον βεβαία ἦτο ἡ ἧττα τοῦ στρατηγοῦ συγκροτοῦντος μάχην τὴν ἐπομένην ἡμέραν. Οἱ ἀστρολογικοὶ οὗτοι πίνακες συνετάχθησαν δι' ὑπολογισμῶν βασιζομένων ἐπὶ τῶν θαυμαστῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἱεροῦ ἀριθμοῦ ἑπτά, ἤτοι τῶν ἰσαρίθμων περιστρεφομένων περὶ τὴν γῆν πλανητῶν. Ὁ ἔπειτα ὑποβιβασμὸς τῆς ἡμετέρας σφαίρας ἀπὸ κέντρου τοῦ σύμπαντος εἰς ἁπλοῦν δορυφόρον τοῦ ἡλίου καὶ ἡ προσθήκη δύο νέων πλανητῶν δὲν φαίνεται ἰσχύσασα νὰ κλονήσῃ τὴν πίστιν εἰς τὴν ἱερότητα τοῦ ἀριθμοῦ ἑπτά, καὶ ἀφοῦ ἐγένετο οὗτος ἐννέα. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως οἱ ἀστρολογικοὶ οὗτοι πίνακες εἶχον τὸ μειονέκτημα νὰ ἦναι κἄπως πολύπλοκοι καὶ οὐχὶ ἱκανῶς πρόχειροι ἐν πάσῃ μνήμῃ, ἀφοῦ κατηργήθη τὸ ἀξίωμα τῶν ἐντεταλμένων νὰ ἐνθυμίζωσι τῷ λαῷ τὴν ἀναβολὴν πάσης ἀπαισίας ἡμέρας. Ἡ ἐμφυτος ἐν τούτοις τῇ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ ἀνάγκη δεισιδαιμονίας ἐξηκολούθει ὑφισταμένη οὐ μόνον ἀναλλοίωτος, ἀλλὰ ὡς φαίνεται καὶ ἀμείωτος, ἤτοι ἔχουσα ἀνάγκην ἑκατὸν περίπου κατ' ἔτος ἡμερῶν ἀπαισίων. Πρὸς ἀκοπωτέραν τῆς ἀπαιτήσεως ταύτης ἱκανοποίησιν ἔδοξε καλὸν ν' ἀναθεματισθῶσι δύο τῆς ἑβδομάδος ἡμέραι, ὁ δὲ κλῆρος ἔπεσεν ἐπὶ τὴν Τρίτην καὶ τὴν Παρασκευήν, τὰς παρὰ τοῖς Λατίνοις καὶ τοῖς ἀρκτῴοις λαοῖς ἐπωνύμους τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης, αἵτινες παραδόξως πρὸς πολεμικὰς οὔτε πρὸς ἢ ἐρωτικὰς συμπλοκὰς λογίζονται εὐνοϊκαί. Πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς τελευταίας ταύτης προκαταλήψεως συνέτεινε πιθανῶς καὶ ἡ ἀνάμνησις τῆς ἀτυχοῦς συνεντεύξεως τοῦ θεοῦ πολέμου μετὰ τῆς θεᾶς τῶν ἐρώτων, ἐμπεσόντων εἰς τὴν χαλκευθεῖσαν αὐτοῖς συζυγικὴν παγίδα. Προϊόντος ἐν τουτοις τοῦ χρόνου φαίνεται κἄπως συνελαττωθεῖσα μετὰ τῆς εὐσεβείας καὶ ἡ δεισιδαιμονία. Ὅπως δὲ εἰς πολλοὺς κατήντησε νὰ φαίνωνται ὑπερβολὴ αἱ δύο κατὰ ἑπταήμερον νηστήσιμοι ἡμέραι καὶ ἀρκοῦσα ἡ ἅπαξ μόνον ἀποχὴ ἀπὸ κρεάτων, οὕτω πολλαὶ ἐφάνησαν καὶ αἱ δύο κατ' ἑβδομάδα ἀποφράδες. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἀδύνατον ὑπῆρξεν ἡ συνεννόησις περὶ τῆς ἐξαιρετέας καὶ ἐντεῦθεν ἐπῆλθεν δεισιδαιμονικὸν σχίσμα, ἄλλων μὲν θεωρούντων τὴν Παρασκευὴν καὶ ἄλλων, ἐν Ἑλλάδι μάλιστα, τὴν Τρίτην ὡς ἡμέραν κατηραμένην. Ὁ μεταξὺ τῶν δύο αἱρέσεων ἀγὼν ὑπῆρξε

ἱκανῶς σφοδρός, διεξαγόμενος πρὸ πάντων διὰ τῆς συντάξεως καὶ παραθέσεως στατιστικῶν πινάκων, ἐν οἷς ἐσημειοῦντο ἀκριβῶς πᾶσαι αἱ κατὰ Παρασκευὴν καὶ Τρίτην συμφοραὶ καὶ κακοτυχίαι. Περιττὸν φαίνεται ἡμῖν νὰ προσθέσωμεν ὅτι διαμένει εἰσέτι ἐκκρεμὴς ἡ δίκη, οὐδὲ φαίνεται ἐγγίζουσα ἡ ἔκδοσις ἀποφάσεως ὁριστικῆς καὶ ἀνεκκλήτου.

Ἔτι μᾶλλον τῆς παγκοσμίου ταύτης δεισιδαιμονίας περίεργοι εἶναι ἴσως αἱ κατὰ καιροὺς ἀντιταχθεῖσαι κατ' αὐτῆς μεσοῖ σοβαρότητος καὶ ἐπιστήμης πραγματεῖαι. Πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ἀβάσιμος καὶ πρὸ πάντων ἀντιχριστιανικὴ εἶναι ἡ εἰς τὰς ἀποφράδας πίστις δὲν ἀπηξίωσαν μεγαλόσχημοι σοφοὶ νὰ ἐπικαλεσθῶσι τοὺς νόμους καὶ τοὺς προφήτας, τοὺς παπύρους τῆς Αἰγύπτου, τὰς ῥήσεις τοῦ Ταλμούδ, τοὺς χρησμοὺς τοῦ Ταλμούδ, τοὺς χρησμοὺς τῆς Σιβύλλης καὶ τοὺς κύκλους τῆς Σελήνης. Οὐδόλως ὑποτιμῶντες τὴν ἀξίαν πάντων τούτων, προχειρότερον ἐν τούτοις φαίνεται ἡμῖν νὰ περιορισθῶμεν εἰς μίαν μόνην κατὰ τῶν ἀποφράδων ἔνστασιν, ἀρκοῦσαν νὰ καταστήσῃ κἄπως περιττὴν πᾶσαν ἄλλην, τὴν ἑξῆς: ὅτι ὁ πανάγαθος Θεὸς, ἐν τῷ πλήθει τῆς σοφίας καὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης του, καὶ διὰ λόγους ἀπροσίτους εἰς τὴν ἡμετέραν ἀσθενῆ διάνοιαν, εὐηρεστήθη νὰ διατάξῃ τὰ τοῦ κόσμου τούτου εἰς τρόπον τοιοῦτον, ὥστε ἀδύνατον σχεδὸν καταντᾷ νὰ μὴ ἦναι τὸ εὐτύχημα ἑνὸς τῶν πλασμάτων αὐτοῦ δυστύχημα διὰ τὸ ἄλλο. Ἡ αὐτὴ εὐτυχὴς διὰ τὸν λύκον ἡμέρα δὲν εἶναι βεβαίως τοιαύτη καὶ διὰ τὸ ἀρνίον. Ἂν δὲ οἱ λύκοι δὲν τρώγουσι τοὐλάχιστον ἀλλήλους, ἡ αὐτὴ ἀβρότης δὲν ἐπικρατεῖ δυστυχῶς καὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Τοῦτο ἐνθυμίζοντες δὲν ἀποβλέπομεν εἰς μόνους τοὺς ἀνθρωποφάγους, ἀλλὰ καὶ τοὺς μᾶλλον πεπολιτισμένους, ἀναγκαζομένους καὶ τούτους ν' ἀποδύωνται καθ' ἑκάστην εἰς ἀμείλικτον κατ' ἀλλήλων περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν θριαμβεύει ὁ μὲν καὶ ἡττᾶται ὁ ἕτερος τῶν πρὸς ἀλλήλους μαχομένων στρατηγῶν, ἐπιτυγχάνει τὸ ποθούμενον ὁ ἐραστὴς καὶ ἀτιμάζεται ἡ κεφαλὴ τοῦ συζύγου, κερδαίνει ὁ εἷς τὴν δίκην καὶ καταδικάζεται εἰς τὰ ἔξοδα ὁ ἕτερος τῶν ἀντιδίκων, πλουτίζει ὁ μὲν χαρτοπαικτῶν καὶ ῥίπτεται ὁ ἄλλος εἰς τὸν ποταμόν. Κἄπως δύσκολον ἀποβαίνει ν' ἀρνηθῇ τις μετὰ ταῦτα ὅτι πᾶσα τῆς ἑβδομάδος, τοῦ μηνὸς καὶ τοῦ ἔτους ἡμέρα, καὶ ἐν αὐταῖς ἡ Τρίτη καὶ ἡ Παρασκευή, ἔχουσιν ἀκριβῶς ἴσα δικαιώματα νὰ θεωρηθῶσι καὶ αἴσιοι καὶ ἀποφράδες.

ΕΜΜ ΡΟΙΔΗΣ.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΑ

Ἀνέκδοτον ἀθηναϊκὸν τετράδραχμον

Ὄντως ἡ σειρὰ τῶν ἀθηναϊκῶν νομισμάτων εἶναι ἀνεξάντλητος. Καθ' ἑκάστην νέοι τύποι προστίθενται καὶ πολλὰ τῆς ἱστορίας καὶ μυθολογίας ζητήματα εὐχερῶς λύονται, ἄλλα δὲ ἐντελῶς ἄγνωστα παρουσιάζονται προκαλοῦντα τὴν μελέτην τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα εἰδικῶς ἀσχολουμένων. Τίς τῶν νομισματολόγων ἐφαντάζετό ποτε νὰναγνώσῃ ἐπὶ ἀθηναϊκοῦ νομίσματος τὸ σεπτὸν καὶ ἱερὸν τοῦ Δήμου ὄνομα; Τόσοι αἰῶνες παρῆλθον καὶ τὰ μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντα ἔφερον προτομὰς καὶ σώματα θεοτήτων, γράμματα, μονογράμματα, ναούς, ἀγάλματα, θέατρα, ὀνόματα ἀρχόντων καὶ τὴν ἀτελεύτητον πληθὺν τῶν μυθολογικῶν παραστάσεων, ἀλλ' οὐδὲν ἀνευρέθη φέρον μεγάλοις γράμμασιν αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄνομα τοῦ Δήμου τῶν Ἀθηναίων.

Ἐν τοῖς περιχώροις τῆς ἐν Εὐβοίᾳ Καρύστου, πλησίον βράχου σχηματίζοντος γωνίαν τεχνικὴν οἰκίας ἰδωτικῆς ἢ ἄλλου οἰκοδομήματος, ἀνευρέθησαν ἐντὸς ἀγγείου πηλίνου ὑπό τινος χωρικοῦ, κατὰ τὰς πληροφορίας ἀξιοτίμου μάρτυρος, τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον, ὑπὲρ τὰ ἑβδομήκοντα ἀθηναϊκὰ τετράδραχμα τῆς τῶν ἀρχόντων ἐποχῆς, τρεῖς ἀθηναϊκαὶ δραχμαὶ καὶ τριάκοντα περίπου δραχμαὶ τῆς πόλεως Καρύστου.

Εἴκοσι καὶ ἑπτὰ νομίσματα τοῦ εὑρήματος τούτου ἀγορασθέντα κατετέθησαν ἐν τῇ ἐμῇ συλλογῇ. Εἰσὶ δὲ ταῦτα:

Α'.) Εἴκοσι τετράδραχμα φέροντα ἀφ' ἑνὸς τὴν κεφαλὴν τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ ἑξῆς ὀνόματα ἀρχόντων:

ΑΔΕΙ[ΜΑΝΤΟΣ]	ΗΛΙΟ[ΔΩΡΟΣ]
ΑΗΕΛΙΚΩ[Ν]	ΓΟΡΓΙΑΣ
ΑΡΙΣΤΙΩΝ	ΦΙΛΩΝ
ΑΦΡΟΔΙΣ[ΙΟΣ]	ΔΙΟΓΕ[ΝΗΣ]
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΑΓΑΘΙΠΠΟΣ
ΔΙΟΤΙΜΟΣ	ΜΑΓΑΣ
ΕΥΜΗΛΟΣ	ΚΑΛΛΙΦΩΝ
ΖΩΙΛΟΣ	ΕΥΑΝΔΡΟΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣ	ΕΥΚΛΗΣ
ΘΕΜΙΣΤΟ[ΚΛΗΣ]	ΘΕΟΠΟΜΠΟΣ
ΘΕΟΔΟΤΟΣ	ΚΛΕΟΦΑΝΗΣ
ΙΚΕΣΙΟΣ	ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΗΣ
ΚΤΗΣΙΑΣ	ΕΥΜΑ[ΡΕΙΔΗΣ]
ΝΙΚΗΤΗΣ	ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

ΞΕΝΟΚΛΗΣ	ΑΡΜΟΞΕΝΟΣ νεισματα 4
ΦΑΝΟΚΛΗΣ	ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ
ΧΑΡΙΙΑΣ	ΗΡΑ[ΚΛΕΙΔΗΣ

Β'. Τέσσαρα τετράδραχμα τοῦ αὐτοῦ τύπου, πλὴν φέροντα ὄπισθεν μονογράμματα ὡς τὰ ἐν σελίσι 168, 173 καὶ 177 ἀπεικονιζόμενα ἐν τῷ περισπουδάστῳ συγγράμματι τοῦ E. Beu é, les monnaies d' Athénes) καὶ Γ'. Ἓν τετράδραχμον ἀθηναϊκόν, γραμμαρίων 16,225, φέρον ἀφ' ἑνὸς τὴν κεφαλὴν τῆς Ἀθηνᾶς ἐστραμμένην πρὸς δεξιὰ μετὰ περικεφαλαίας ἐντὸς κύκλου ἐκ σφαιριδίων καὶ ἀφ' ἑτέρου γλαῦκα πρὸς δεξιὰ ἐπὶ ἀμφορέως· ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς κεφαλῆς τὰ ἀρχικὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, Α καὶ Θ, ἐν τῷ πεδίῳ δὲ τὰ γράμματα Ο—ΔΕ—Μ [ΟΣ] κατὰ τύπον ἀρχαϊκὸν καὶ ἄνδρα γυμνὸν ἱστάμενον καὶ κρατοῦντα δεξιᾷ μὲν χειρὶ ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς ξίφος, ἀριστερᾷ δὲ θήκην. Τὸ ὅλον ἐντὸς στεφάνου ἐλαίας μετὰ καρποῦ.

Οὗτος ὁ ὅμοιος τύπος ἀναγράφεται ὑπὸ τῶν συγγραφέων. Τὸ μοναδικὸν τοῦτο νόμισμα κατέχει τὴν σπουδαιοτέραν καθ' ἡμᾶς θέσιν μεταξὺ τῶν ἀθηναϊκῶν νομισμάτων, καθότι φέρει, οὐχὶ πλέον τοὺς κοινοὺς τύπους καὶ τὰ συνήθη ὀνόματα τῶν ἀρχόντων, ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ δήμου.

Ἐπιφυλασσόμενοι νὰ ὁμιλήσωμεν ἐν ἐκτάσει περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ ὑφ' ἡμῶν ἐκδοθησομένῳ συγγράμματι περιοριζόμεθα εἰς ὀλίγα τινὰ χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «Ἀπόλλωνος».

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος νόμισμα ἐκόπη περὶ τὰ τέλη τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδος καὶ ὑπάγεται εἰς τὴν πέμπτην κατηγορίαν τῶν ἀθηναϊκῶν νομισμάτων, ἤτοι, εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου μέχρι τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐποχήν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐπεφόρτιζεν ἐντίμους πολίτας εἰς τὴν ἐπιστασίαν τῆς κοπῆς τῶν νομισμάτων, τὰ δὲ νομίσματα ἔφερον, ἐκτὸς τῶν ἱερῶν συμβούλων τῆς πόλεως, τὰ ὀνόματα τῶν ἐπιστατῶν ἢ ἀρχόντων καλουμένων ἐπὶ τοῦ ἀργυροκοπείου. Ἀλλὰ τὸ σήμερον δημοσιευόμενον νόμισμα καθιστᾷ ἡμῖν γνωστόν, ὅτι ὁ Δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἠναγκάσθη, εἴτε ἕνεκεν ἐλλείψεως καταλλήλων ἀνδρῶν, εἴτε ἕνεκα καταχρήσεων, εἴτε ἕνεκεν ἄλλων πολιτικῶν λόγων νὰ ἀναλάβῃ προσκαίρως τὴν ἐπιστασίαν τῆς κοπῆς τῶν νομισμάτων καὶ νὰ κόψῃ νομίσματα φέροντα τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα.

Ἐν τέλει παρακαλοῦμεν τοὺς εἰδικώτερον καταγινομένους περὶ τὴν ἀρχαίαν νομισματικὴν νὰ ποφανθῶσι περὶ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου μνημείου τῆς Ἀθηναϊκῆς Δημοκρατίας.

Ἐν Πειραιεῖ τῇ 20 Αὐγούστου 1883.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ν. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΔΙΑΣΗΜΩΝ ΑΝΔΡΩΝ.

—

Α.) Μουσουργοί.

2. Rossini

Gioachimo Antonio Rossini, ὁ διασημότατος τῶν νεωτέρων Ἰταλῶν μελοδραματοποιῶν ἐγεννήθη τῇ 29 Φεβρουαρίου 1792 ἐν τῇ πόλει Pesaro τοῦ Παπικοῦ κράτους. Ὁ πατήρ του ἦτο πλάνης μουσικός, ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ἀοιδὸς τῶν τριόδων καὶ πανηγύρεων. Ὁ παῖς Rossini ἀπὸ τοῦ ἕκτου ἤδη ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἐψύσα χάλκινον κέρας παρακολουθῶν τὸν πατέρα αὐτοῦ, συνῆδε δὲ τῇ μητρί, πεπροικισμένος ὑπὸ ἐξαισίας γλυκείας φωνῆς. Τακτικὰ μουσικῆς μαθήματα ἔλαβε μόλις ἀπὸ τοῦ 1804 ἐν Bologna παρὰ τοῦ Angelo Tesei, διδάξαντος αὐτὸν ἐπὶ διετίαν κλειδοκύμβαλον καὶ ᾠδικὴν μουσικήν. Μετὰ τοῦτο μετασχὼν καὶ πάλιν ἐπί τινα χρόνον τῶν περιπλανήσεων τῶν γονέων του ἐπανέκαμψε τῷ 1807, μεταβληθείσης τῆς φωνῆς του εἰς Bologna, ἔνθα ὁ Mattei ἐδίδαξεν αὐτὸν ἐν τῷ λυκείῳ τῆς μουσικῆς τὴν μελοποιητικὴν τέχνην. Ἐν τούτοις ὁ Rossini διὰ τὸν καθόλου μουσικὸν ὀργανισμόν του καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ αὐτενεργῇ καὶ συνθέτῃ μελοδράματα δὲν ἐπεθύμει τὴν σχολιακὴν αὐστηρότητα. Μόλις τῶν νόμων τῆς μελοποιίας καὶ μουσικῆς συνθέσεως κάτοχος γενόμενος ἀπέστη τῆς ὁδηγίας καὶ διδασκαλίας τοῦ Mattei ὅπως ἰδίαις δυνάμεσιν ἐργασθῇ. Οὐχὶ ἀνωφελῶς εἰργάσθη τότε ὅπως τὰς συμφωνίας τοῦ Haydu καὶ Mozart μετενέγκῃ ἀπὸ τῶν φωνῶν εἰς τὰ καθέκαστα ὄργανα. Τὰ πρῶτα μείζονα συνθετικὰ δοκίμια ἦσαν ᾄσμά τι *il piacto d' armonia*, μία συμφωνία καὶ διάφοροι συμφωνίαι τετραχόρδου (1808 καὶ 1809). Τὸ πρῶτον αὐτοῦ μονόπρακτον κωμικὸν μελόδραμα *la cambiale di matrimonio*, γραφὲν τῷ 1810 διὰ τὸ θέατρον τῆς Ἐνετίας ἔσχε μετρίαν ἐπιτυχίαν. Μετὰ ταύτην ἔγραψεν ἀμέσως τῷ 1811 τὰ *l' equitoco suravagante* διὰ τὸ θέατρον τῆς Bologna καὶ *Demetrio e Poeibio*, ὅπερ ἐν Ῥώμῃ παρασταθὲν διεκρίθη μάλιστα διὰ μίαν τετραῳδίαν αὐτοῦ. Ἡ ἐπιτεινομένη νῦν φήμη τῆς ἀξίας αὐτοῦ παρέσχε τῷ Rossini ἀσυνήθη ἀριθμὸν παραγγελιῶν, ἃς ἐξεπλήρου ἐν βραχεῖ μὲν πάντοτε διαστήματι χρόνου, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ μετά τινος ἐπιπολαιότητος. Τῷ 1812 ἀνεβίβασεν ἐπὶ σκηνῆς πέντε μελοδράματα, *l' inganno felice* ἐν Ἐνετίᾳ, *Ciro in Ribilonia* εἶδός τι θεατρικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δράματος τὸ πρῶτον ἐν Ferrara παρασταθέν, *la scala di seta* ἐν Ἐνετίᾳ, *la pietra del paragone* ἐν Μεδιολάνοις καὶ *l' occasione fà il ladro* ἐν Ἐνετίᾳ. Ἂν τὰ κατὰ σπουδὴν συντεθέντα μελοδράματα ταῦτα δὲν ἔσχον τελείαν ἐπιτυχίαν, μέρη τινὰ ὅμως αὐτῶν κατέστησαν ἀναμφίρρηστον τὴν ἐφευρετικότητα καὶ τὸ πολυμήχανον τοῦ νέου μελοποιοῦ. Ἡ καθ' αὐτὸ ὅμως τοῦ Rossini φήμη χρονολογεῖται πρῶτον ἀπὸ τοῦ 1813 καθ' ὃ ἔτος ἀνεβιβάσθη ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς Ἐνετίας τὸ μελόδραμα *Tancredi* καὶ καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν διέσπειρε τὸν θαυμασμόν. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος παρουσίασε τὸ κωμικὸν μελόδραμα *l' Italiana in Algeri* καὶ τὸ *il figlio per azzagdo*. Τῷ 1814 εἰργάσθη ἀποκλειστικῶς διὰ τὰ Μεδιόλανα, ἔνθα οὐδεμιᾶς ἰδιαιτέρας σπουδαιότητος ἄξια ἐκρίθησαν τὰ μελοδράματα *Aureliano in Palmira* καὶ *il Turco in Italia* ἀντίθετον τοῦ *l' italianna inAlgerien)*· ἀλλ' εἰς τὴν προτέραν δόξαν ἐπανήγαγεν αὐτὸν ἡ ἐν ἔτει 1815 διὰ τὸν ἐρ γολάβον τοῦ θεάτρου τῆς Νεαπόλεως Barbaja ποιηθεῖα *Elisabatha*. Μετὰ τοῦτο ἐποίησε τῷ 1816 ἐν Ῥώμῃ τὸ ἡμιαποτυχὸν *Torwaldo e Dorlisca* καὶ μετ' αὐτὸ τὴν κορωνίδα τῶν κωμικῶν του μελοδραμάτων, τὸ *Barpiere di Seiiglia*. Τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ μελοδράματος τούτου, εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ ὁποίου μόνον 14 ἡμερῶν καιρὸν ἔσχεν, ἐδανείσθη ἐκ τῆς Elisabetha. Ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς Νεάπολιν ἐπανακάμψας συνεπλήρωσε, πλὴν ἀσήμου τινὸς κωμειδυλλίου *la Gazetta*, τὸ ἡρωϊκὸν μελόδραμα *Otello* προκαλέσαν νέον ἀκατάσχετον ἐνθουσιασμόν, καὶ τὸ ἀγαπητὸν κωμειδύλλιον τῶν ἀπόκρεω *la Generentola* ἐν ᾧ φαίνεται ὑπερακοντίσας κατὰ τὸ κωμικὸν καὶ αὐτὸν τὸν Κουρέα. Τούτους ἠκολούθησαν τῷ 1817 *la gazza ladra* καὶ τὸ *Armida*, τῷ 1818 *Adelaida di Rorgogna*, *Mosè in Egitto*, ὃ ἠξιώθη τῆς μείζονος ἐπιτυχίας καὶ *Ricciardo e Zoraide*. Τῷ 1819 παρήγαγε τὰ τὰ μελοδράματα *Ermione*, *Edvardo e Cristina*, καὶ τὸ διασημότερον αὐτῶν *la donna del lago* τῷ 1820 *Bianca e Faliero* καὶ *Maometto II*, τῷ 1821 *Mutilda di Ciabrano* καὶ τῷ 1822 *Zelmira*. Τὸ μελόδραμα τοῦτο ὡς καὶ τινα ἄλλα τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων παρεστάθησαν μετ' ἐπιτυχίας καὶ ἐν Βιέννῃ τῷ 1822 μετὰ τῶν μελοδραμάτων τοῦ Rarbaja καὶ ᾠδούσης τῆς ἰδίας αὐτοῦ συζύγου διασήμου ὑψιφώνου Coldbrand. Τῷ 1823 ἔγραψεν ἐν Ἐνετίᾳ διὰ τὰς ἀπόκρεω τὴν *Semiramide*. εἶτα δὲ ἀπῆλθε τῆς Ἰταλίας διὰ Παρισίων εἰς Λονδῖνον, ἔνθα ἔκτακτος πάλιν ἐνθουσιασμὸς ἀνέμενε αὐτόν. Μετὰ πεντάμηνον ἐνταῦθα διαμονὴν ἐπανέκαμψεν εἰς Παρισίους, ἔνθα πλεῖστον διέτριψεν ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰταλικοῦ μελοδράματος, ὅπερ ἐπὶ διετίαν διηύθυνε, καὶ εἶτα διωρίσθη γενικὸς ἐπόπτης τῆς βασιλικῆς μουσικῆς καὶ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν ᾠδείων ἐν Γαλλίᾳ, δύο ἁπλαῖ ἄεργοι θέσεις, αἱ ὁποῖαι ἔφερον αὐτῷ ἐτήσιον μισθὸν 20000 φράγκων. Ἐν τοσούτῳ εἰργάζετο διά τε τὸ Ἰταλικὸν καὶ τὸ μέγα μελόδραμα, καὶ τῷ μὲν 1825 ἐπὶ τῇ στέψει τοῦ Καρόλου Γ. ἀνεβίβασε τὸ μελόδραμα *il viaggio à Reims*, τῷ 1826 τὸ *maometto* μεταποιήσας αὐτὸ εἰς *la Siége de Corinthe*, ἐπεχείρησε τὴν ἔτι καὶ νῦν ὑφισταμένην μετασκευὴν τοῦ *Mosè*, ὃς τῷ 1827 ὡς *Moise en Égypte* παρασταθεὶς μεγάλως εὐηρέστησε, τέλος δὲ τῷ 1827 ἔγραψε τὸ πλουσιώτατον τῶν μελοδραμάτων του *Guillaume Tell*. Διὰ τοῦ μελοδράματος τούτου ἔκλεισε τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ὡς μελογραματοποιοῦ, ἀνεδότως ἀπὸ τοῦ νῦν σιγήσας, ἐπιδοὺς μόνον ἓν *Stabat mater* τῷ 1842 καὶ μικροτέρας τινὰς συνθέσεις, ὅπως πρότερον εἶχε γράψει τὰ *Soirées musicales* ἤτοι συλλογὴν μονῳδιῶν καὶ διῳδιῶν. Ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις ἠτήσατο δικαστικῶς μετ' ἐπιτυχίας τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἀφαιρεθείσης συντάξεώς του. Διαμείνας εἶτα ἐπί τινα ἔτι ἔτη ὡς συνεργάτης Ἰταλικοῦ μελοδράματος, ἀπῆλθε τῷ 1836 εἰς Ἰταλίαν διατρίψας τὸ πλεῖστον ἐν Bologna καὶ ἐπανέκαμψε τῷ 1855 εἰς Παρισίους. Ὁ Rossini ἀπεβίωσε τῇ 13 Νοεμβρίου 1868 ἐν τῇ ἐξοχῇ Rassy. Ὅπως κρίνῃ τις δικαίως τὸν ἐξ ἴσου ἀποθεωθέντα καὶ καταδικασθέντα Rossini πρέπει νὰ τὸν ἐξαγάγῃ ἐκ τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ λαοῦ του. Ὁ Rossini εἶνε ἐν γένει οὐ μόνον ποικιλώτατος, ἀλλὰ καὶ ὁ τὰ μάλιστα ἐθνικὸς μελοποιὸς τῆς νεωτέρας Ἰταλικῆς μελοδραματικῆς. Ἰδεώδης τῆς τέχνης θεωρία εἶνε ξένη αὐτῷ· δὲν θεωρεῖ τὴν μουσικὴν μὲ τὴν ἠθολογικὴν ἐκείνην σπουδαιότητα τῶν μεγάλων μελοποιῶν, ἀλλ' ὡς ἀντικείμενον εὐχεροῦς καὶ ἡδείας τέρψεως. Ὅτι δὲ κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ διὰ τῆς μουσικῆς μόνον κατὰ ἡδυπαθῶς ἀρεστὸν τρόπον καὶ πανταχοῦ ἐν ἰσχύϊ νὰ καταταστήσῃ, τὸν λόγον ἔχει, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐξόχου τοῦ Rossini ἱκανότητος, ἐν τῇ τῆς ἐποχῆς διαθέσει, τῆς λεγομένης ἐποχῆς τῆς ἀναγεννήσεως (1815—30), ἥτις ἐκ τῶν γιγαντιωδῶν ἀγώνων ἐξαντληθεῖσα, ἐδίψα ἡδυπαθοῦς βιωτικῆς ἀπολαύσεως. Ὅθεν δικαίως ὁ Rossini μετὰ τοῦ Beethoven θεωρεῖται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς μουσικῆς ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν τριῶν πρώτων δεκαετηρίδων τοῦ 19ου αἰῶνος. Τῆς βασίμου μελοποιικῆς ἐπιστημονικῆς διαπλάσεως, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐλέχθη, οὐδόλως ἐφρόντιζεν· ἐπίσης σπανίως κατεγίνετο εἰς ἐπεξεργασίαν ἢ μετάπλασιν ἔργου τινός· ὅθεν βαθύνους καὶ περιεσκεμμένη χαρακτηριστικὴ ἐλλείπει ἀπὸ τῶν ἔργων του. Παρὰ πᾶσαν ὅμως τὴν ἐπιπολαιότητα εὑρίσκονται ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Rossini χωρὶς ἀφθάρτου ἀκμῆς καὶ τερπνῆς ὡραιότητος. Αἱ μελῳδίαι αὐτοῦ θάλλουσι καὶ σήμερον ἔ ι διὰ τὴν τερπνότητα καὶ ἰδίαν τινὰ ἡδυπαθῆ χάριν. Ἐπὶ τούτοις ἐπιδείκνυσι λεπτότατον αἴσθημα διὰ τὸ εὔηχον τῶν συνθέσεων καὶ μεταχειρίζεται φωνὰς καὶ ὄργανα μετὰ μεγίστης ἐπιτηδειότητος. Ὡς τὸ κυριωδέστατον καὶ τελειότατον, καθ' ὅλα αὐτοῦ τὰ μέρη ἁρμονικῶς συνεχόμενον ἔργον αὐτοῦ θεωρεῖται ὁ Barbiere, ἀλλὰ πλουσιώτατον καὶ ἀρτιμελέστατον, ὡς προεδηλώθη ἐν τοῖς ἀνωτέρω, εἶνε ὁ Tell, δι' οὗ ὁ Rossini ἐτράπη σπουδαιοτέραν διεύθυνσιν, ἅμα δὲ ἔθηκε τέρμα εἰς τὸ μελοποιικὸν στάδιον. Ἐν τούτῳ οὐδὲν ἢ ἐλάχιστα μόνον ἴχνη τῶν μεθόδων τῶν προτέρων μελοδραμάτων του διαφαίνονται, τοὐναντίον δὲ ἄπειρος πλοῦτος στροφῶν, μεγαλοπρεπὴς τοῦ

ὅλου διαρρύθμισις καὶ ἐπιμελὴς τῶν καθ' ἕκαστα ἐπεξεργασία. Ὥστε ὁ συνθέτης τοῦ Tell ὡς διὰ θαύματος ἐφάνη, ὥς τι διάφορον τοῦ συνθέτου τοῦ *Tankred* καὶ τοῦ Othello. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ τέλος συνθέματα αὐτοῦ, ὧν διασημότατον τὸ ἐν ἔτει 1864 συντεθὲν μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ δημοσιευθὲν Stabat mater, ὡς τοιαῦτα οὐδεμίαν σημασίαν ἔχουσιν.

ΟΡΕΣΤΗΣ.

ΜΟΖΑΡΤ.

ΔΙΗΜΕΡΟΣ ΑΠΟΔΗΜΙΑ

Deus nobis haec otia fecit.

(Συνέχεια· ὅρα φύλλον 3)

Μετ' αὐτῶν, ὅψιν ἐχόντων ἀξίαν προσοχῆς καὶ μετὰ τοῦ Σινασίτου καὶ Θεσσαλοῦ, ἐκαθίσαμεν ὑπὸ συκαμινέας, παρὰ τὸν αἰγιαλὸν καὶ ὡρίσαμεν τὰ τῆς ἑπομένης ἡμέρας Σαββάτου, πρωτοβούλως νικώσης τῆς ψήφου τοῦ πρακτικοῦ καὶ ῥέκτου Ἀσκληπιάδου. Τότε πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ ἰατρὸς ἐζήτησε καὶ εὗρέ τινα ῥωμαλέον κύριον, ἄλλοτε ὄντα ἐν ὑπηρεσίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, Στράτον δέ, καλούμενον, ὃν προσέλαβεν εἰς ὑπηρεσίαν ἡμῶν καθ' ἅπασαν τὴν ἐν Ἀρμουτλὶ ἡμετέραν διατριβήν.

Οὕτω δραστηρίως καὶ ἐν βραχεῖ ὁριζομένων πάντων, ἐπίνομεν καφὲ ὑπὸ τὰς συκαμινέας, θεώμενοι ἐγγὺς μὲν ὀθωμανίδας καὶ Ἑλληνίδας, περιπατούσας τε καὶ ὑπὸτὰ δένδρα ἀναπαυομένας, καὶ τὸν ἀκύμονα καὶ εὐρὺν κόλπον· πέραν δέ, εἰς τὴν ἑτέραν ἀκτήν, τὰ Μουνδανιά, τὴν Σιγήν, τὴν Τριγλίαν, τὸν Ἅγιον Ἰωάννην, τὸ Γιαλὶ Τσιφλίκ, ἀμυδρῶς φαινόμενα. Ὑπὲρ τὸν εἰς πολὺ βάθος ἀπέχοντα μυχὸν ἐφαίνετο ὁ Ὄλυμπος, χιονόβλητος καὶ ὑψαύχην, πέραν δέ, πρὸς νότον καὶ δυσμάς, ὡς λίμνην κλείουσαι τὸν κόλπον, ἥ τε Βέσβικος καὶ αἱ πρῶται προβολαὶ τοῦ Καραδάγ, ὧν ὄπισθεν ἄρχεται ὁ τῆς Πανόρμου Κόλπος. Ὑπὸ τὰ δένδρα, ἀπαγγείλαντες ἐν ἄλλοις πρόσφορα ποιήματα καὶ ψαλόντες ᾠδὰς τῆς ἐκκλησίας, ἐμείναμεν μέχρι τῆς τετάρτης ὥρας· εἶτα προβάντες πρὸς τὴν πώχην, ἧς οἱ κύριοι εἶχον ἀετιδέα αἰχμάλωτον, ἀπὸ τοῦ ποδὸς ἀλύσει μικρᾷ δεδεμένον, ἐθεωρήσαμεν αὐτὸν ἐπὶ πολλὴν ὥραν καὶ ἐμάθομεν ὅτι ἐτρέφετο δι' ἰχθύων πολλῶν. Τὸ χρῶμα εἶχεν ὑπόξανθον τὴν ἴριδα ζωηρὰν καὶ κιτρίνην καὶ τὰς πτέρυγας εὐρείας καὶ μεγάλας. Εἶχε δὲ ἡλικίαν μόλις πέντε μηνῶν.

Μετὰ ταῦτα ἐπέβημεν σὺν τῷ Σινασίτῃ μεγάλου ἀκατίου ἵνα πλεύσωμεν εἰς τὸ βορειοδυτικῶς τοῦ Ἀρμουτλί, ὥραν ἀπέχον, ἀρχαῖον Ποσείδειον. Ἐπλέομεν πάλιν ἐγγυτάτω τῆς ἀκτῆς, ἣν πρὸ τριῶν ὡρῶν εἶχε παραπλεύσει καὶ τὸ ῥουμουλκὸν Προποντίς. Μετὰ ἡμίωρον πλοῦν, ὁ Σινασίτης ἔδειξεν ἡμῖν κοίλωμά τι, ὑπὸ βράχους προέχοντας, ὅπερ καλοῦσι Μεχανὲ Βουρνοῦ, ἤτοι Ἄκραν θησαυροῦ, διότι ἐκεῖ ποτε εὑρέθη θησαυρός. Μετὰ μικρὸν εἴδομεν τοίχους τινὰς ἀρχαίους κατηρειπωμένους, ἐπὶ δὲ τῆς ἀκτῆς γιγαντιαῖα ἀποσπάσματα βράχων, ἐν οἷς φαίνονται κτίσματα χειρῶν ἀνθρώπων. Βεβαίως ὑπῆρχόν ποτε ἐκεῖ οἰκίαι καὶ ναοί, ὧν οὐδὲν σήμερον σώζεται, εἰ μὴ ὁ ὄνομα Ποσείδειον ὅπερ σημαίνει ναὸν Ποσειδῶνος. Ὁ φίλος Σινασίτης ἔλεγεν ἡμῖν ὅτι, πρό τινων ἐτῶν, κύριός τις εἶχε νόμισμα, αὐτοῦ που εὑρεθέν, φέρον ἐπιγραφὴν Ποσειδῶνος καὶ δισχιλίων ἐτῶν ἡλικίας.

Εἰς τὸ κυρίως Ποσείδειον ἀφικόμεθα περὶ τὴν 5 1)2, κατελάβομεν δέ, ὑπὸ ἀμφιλαφῆ πλάτανον, ἄνδρας ἁλιεῖς, ὧν τὸ πλοιάριον ἀνέμενε τὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου, ὅπως πλεύσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Μετ' αὐτῶν ἦτο καὶ γυνή τις, προσαγαγοῦσα τῷ ἰατρῷ τὸν υἱὸν αὐτῆς καὶ ζητήσασα θεραπείαν τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ. Ὁ ἰατρός, ὃν ἅμα τῇ ἀποβάσει ἡμῶν εἰς Ἀρμουτλὶ πολλοὶ ὁμοια πάσχοντες ἐπεσκέπτοντο, ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ἐκείνης τῆς γυναικὸς τὴν δέουσαν συνταγήν. Τοιαύτας ὁμοίας συνταγὰς πολλὰς διέσπειρε μέχρι τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡμετέρας ἐπανόδου.

Φρέαρ τι κεχωσμένον καὶ βάσις ταπεινὴ ἀρχαίου τοίχου, ταῦτα καὶ μόνα σώζει σήμερον τὸ Ποσείδειον, ἐπὶ μικροῦ γηλόφου. Ἐλέχθη δὲ ἡμῖν ὅτι ἤδη ἀφ' ἑκανῶν ἐτῶν, κύριός τις Β.... ἦρχετο αὐτόσε, ἢ καὶ ἔτι ἔρχεται, σκάπτων καὶ λαμβάνων καὶ κρύπτων, ἄδηλον ποῦ, ὅσας πλάκας ἢ ἕτερόν τι εὑρίσκει. Καὶ ὄντως τίς οἶδε τί γίνεται ὅπου οὐδεμία ἐπιστασία ὑπάρχει, ὅπου τῶν ἐγχωρίων ἡ ἀμάθεια καὶ ἀδιαφορία παχυλόταται ὑπάρχουσιν, ὅπου ὁ πρῶτος ἔξυπνος δύναται ὠφελεῖσθαι;

Ὑπὸ τὴν πλάτανον διετρίψαμεν ὥραν πολλήν, λυπούμενοι μὲν ἐπὶ τῇ παντελεῖ καταστροφῇ ἀρχαιοτήτων, ἣν αὐθαίρετος καὶ ἄροβος χεὶρ ἀμαθῶν ἀνθρώπων προξενεῖ ὅπου καὶ ὁσάκις δύνηται, χαίροντες δὲ ἐν τῇ διαυγείᾳ οὐρανοῦ καὶ θαλάσσης καὶ ὑπομένοντες τὸ ἡδὺ θάλπος τοῦ κλίνοντος ἡλίου. Περὶ τῆς μονῆς τοῦ Ἀρβανιτοχωρίου ἐρωτηθέντες ὑρ' ἡμῶν οἱ ἁλιεῖς ἐκεῖνοι εἶπον ὅμοια τῶν ἐν τῷ ἀτμοκινήτῳ ἡμετέρων πληροφοριῶν, παρώτρυναν δὲ ἡμᾶς πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτῆς. Ἡ γυνὴ ἔνδακρυς ηὐγνωμόνει τῷ ἰατρῷ ἐπὶ τῇ ἐλπιζομένῃ τοῦ τέκνου αὐτῆς ἰάσει, μετὰ δὲ ὥραν ἐπιβάντες τοῦ ἀκατίου ἡμῶν, ἐσπέριοι κατήχθημεν εἰς τὸν ὅρμον Ἀρμουτλί. Ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν ἐπὶ φαλαγγίων, ἐθαυμάζομεν δὲ τὴν ἐσπερινὴν ἡσυχίαν, τὰς προβολὰς τῶν ἄνω τοῦ ὅρμου λόφων, τὰς ἐπιτολὰς τῶν ἀστέρων. Ἄφωνοι ἠκροώμεθα τῶν ἀπείρων στρουθίων ἅπερ ἐκελάδουν ἑσπέρια ᾄσματα ἐπὶ τῶν γιγαντιαίων πλατάνων καὶ μετὰ τὴν ἡλίου δύσιν. Φίλος τις ἱερεὺς προσελθὼν διελέξατο μετὰ τοῦ ἰατροῦ, μετὰ μικρὸν δὲ ἐτράπημεν μέχρι τινὸς εἰς τοὺς παραλίους κήπους καὶ ἠκούσαμεν τῶν λιγυρῶς μελεαζουσῶν ἀηδόνων. Ἡ λαμπρότης τῆς ἑσπέρας ἐκείνης λαμπροτέρα ἡμῖν ἐφαίνετο, διατελοῦσι μακρὰν τῆς τύρβης τῶν πόλεων καὶ τοῦ καθ' ἡμέραν πονηροῦ βίου, ἔνθα ὑπάρχουσι μὲν Βόσποροι καὶ θόρυβος ὁμιλιῶν ποικίλων, ἀλλὰ δὲν ζῶμεν ζωὴν ἐλευθέραν προλήψεων ἔνθα παρατηροῦσιν ἡμᾶς οἱ μάταιοι τῶν ἀνθρώπων καὶ κατασκοπεύουσι τὸν ἱματισμὸν ἡμῶν, τὰς κινήσεις, τὰ ἔθμα, τοὺς τρόπους τῆς τετριμμένης εὐπρεπείας, ἀπαιτοῦντες πᾶν ὅ τι ἀφύσικον καὶ βεβιασμένον. Ταῦτα ἀναπολῶν, ἐρέμβαζον τῇδε κἀκεῖσε, ἡδέως δὲ μελαγχολῶν ἐπεπαρῴδουν κατὰ διάνοιαν Deus mihi haec otia fecit καὶ ηὐγνωμόνουν τῷ προσκαλέσαντι φίλῳ.

Περὶ τὴν ἑνάτην ὑπεστρέψαμεν οἴκαδε. Ἡ οἰκία ἐκείνη, ὅλως ἀγροτική, εἶνε εὐρεῖα, ἔχουσα δωμάτια τέσσαρα καὶ κεῖται ἐν τοῖς πρόποσι λόφου, ὑπὸ τὰς πλατάνους, περὶ ὧν ἤδη εἶπον ἐν ἀρχῇ. Ὁ πρώην στρατιώτης καὶ προσωρινὸς ὑπηρέτης ἡμῶν, παρεσκεύασεν ἡμῖν κρέας, νεαλεῖς ἰχθῦς, ὀξύγαλα καὶ οἶνον τόσον ἄγνὸν καὶ ῥωσσικόν, ὅσον λευκὸν καὶ ἡδύν. Ὁ οἶνος οὗτος εἶνε ἐγχώριος καὶ ἀκρατὴς πινόμενος φέρει ζάλην μίαν ὥραν μετὰ τὴν πόσιν. Ἡ δραστικὴ ἰδιότης αὕτη ἴσως προέρχεται ἐκ τοῦ θείου, ὅπερ βεβαίως ὑπάρχει ἐν τῇ γῇ πολλῶν ἀμπελώνων τοῦ Ἀρμουτλί, ὡς δῆλον ἐκ τῶν αὐτόθι θερμῶν πηγῶν.

Μετὰ τὸ εὔθυμον ἐκεῖνο δεῖπνον καὶ τὸν μετ' αὐτὸ καφέν, ὁ μὲν προσωρινὸς ὑπηρέτης τὰ πάντα διέταξε, καθαρίσας ἅμα τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ὡς διὰ ξύστρης, τὴν ξυλίνην ἡμῶν τραπέζαν, ἡμεῖς δὲ πολλὰ εἰπόντες, ἐμνήσθημεν περὶ τὴν ἑνδεκάτην τοῦ ὕπνου καὶ τῆς ἀναπαύσεως. Νυὴ νυκτερινὴ διεγερθεῖσα, προὐξένησε σάλον τινὰ εἰς τὸν τέως ἀτρεμίζοντα κόλπον. Ἐπὶ τῆς πέραν ἀκτῆς ἐφαίνοντο φῶτά τινα τῶν Μουνδανίων, ὁ δὲ οὐρανὸς ἦτο αἴθριος καὶ ἀστερόεις. Ὁ Γαλαξίας ἐζεύγνυε τὸν θόλον αὐτοῦ λευκὸς καὶ μυστηριώδης, ἡ ἡσυχία ἦτο βαθεῖα καὶ μόνος ὁ φλοῖσβος ἐνρύθμως ἠκούετο παρὰ τὴν χαλικώδη θῖνα, λαλῶν τὴν ἀκατάληπτον γλῶσσαν, ἣν τόσον ἄσμενοι ἐνωτίζονται οἱ ποιηταί.

Περὶ ὥραν τρίτην π. μ. ἀφυπνισθείς, εἶδον τὸ σεληναῖον δρέπανον, διὰ τῶν φύλλων καὶ δένδρων, ἄνωθεν τοῦ λόφου ἀναβαῖνον ἠρέμα. Ἀποκοιμηθεὶς πάλιν, ἠγέρθην ἅμ' ἡλίῳ ἀ-

νίσχοντι, ὑπὸ τοῦ ἐν τοῖς πλατάνοις πολυστόμου τῶν πτηνῶν κελαδήματος, ἤκουσα δὲ ἐν βαθείᾳ κατανύξει παμπλείστων περιπαθῶν ἀηδόνων τὴν ἐωθινὴν δοξολογίαν. Ἐν ἐκείνῃ τῇ γενεκῇ ἁρμονίᾳ κατῆλθον εἰς τὴν κρήνην, περὶ ἧς εἶπον ἐν ἀρχῇ, καὶ ἔνιψα τὸ πρόσωπον ὑπὸ τὰς πλατάνους, ἐν ᾧ αἱ χελιδόνες τερπάζουσαι ἔτρεχον καὶ οἱονεὶ εἶπον ἐπί τε τῆς γῆς καὶ ἐπὶ τῆς πάλιν γαληνιώσης θαλάσσης. Ὅσοι οὐδέπω ἔζησαν ἐν χωρίοις ζωὴν φυσικήν, ὅσοι λεπτοὶ τυγχάνουσιν, ἰδιότροποι καὶ αὐστηροὶ τὰς ἀξιώσεις οὗτοι δὲν δύνανται νὰ καταλάβωσι τὴν ἀξίαν τοιαύτης ἐξεγέρσεως, τὴν ἡδονὴν τοιούτου ὕπνου.

Ὅτε ἐξηγέρθη καὶ ὁ ἰατρός, ἐπίομεν γάλα ἡδύ, εὔποτον, ἄφθονον, κομισθὲν ἡμῖν ὑπὸ γυναικός, ἐλθούσης χάριν ἰατρικῆς ἐπισκέψεως. Τῇ 7 ὥρᾳ π. μ. ἦλθον ὁ Ἐμὶν καὶ Μεχμέτ, μετὰ δύο πυρῶν, μετρίου μεγέθους καὶ ῥωμαλέων ἵππων, ἐφ' ὧν ἐτέθησαν ἁπαλὰ προσκεφάλαια, διὰ τὰ σκληρὰ καὶ ξύλινα ἐκεῖνα χωρικὰ σάγματα. Ἐπιβάντες τῶν ἵππων ἠρξάμεθα τῆς εἰς Ἀρβανιτοχώριον πορείας, πάντων τῶν ἐν τῷ καφενείῳ εὐξαμένων ἡμῖν κατευόδιον. Διήλθομεν τὴν ἀπὸ τοῦ λιμένος εἰς τὸ χωρίον Ἀρμουτλὶ εὐρεῖαν, ὁμαλὴν καὶ τεθλασμένην γρανικὴν ὁδόν, ἧς ἔνθεν καὶ ἔνθεν κεῖνται οἱ ἀγροὶ τῶν χωρικῶν, κατάφυτοι, σύνδενδροι, ὁπωροφόροι. Μετὰ τὸ τρίτον περίπου τῆς ὁδοῦ ἐκείνης, διήλθομεν πλατεῖαν στρογγυλωτήν, σκιαζομένην ὑπὸ πυκνοφύλλων, ὑψιτενῶν καὶ συνηρεφῶν δρυῶν, παρ' αὐτὰς δ' ὑπῆρχε κρήνη μικρά, ἀέναος. Αἱ λεῦκαι καὶ αἴγειροι γραφικῶς ὑψοῦνται ὑπὲρ τὸ πολύφυτον ἐκεῖνο πεδίον. Παντοῖα πτηνά, μάλιστα δὲ ἀηδόνες, ᾖδον λιγυρῶς. Μετ' ὀλίγον διάστημα διήλθομεν πάλιν ἐνώπιον πλατάνου καὶ κρήνης καὶ μετά τινα λεπτὰ εἰσήλθομεν εἰς τὸ χωρίον Ἀρμουτλί, εἰς τὴν τουρκικὴν συνοικίαν. Ἐκεῖ που πλησίον ῥέει ὁ Κὰρ-δερέ, ἤτοι χιόνων χείμαρρος. Αἱ στεναὶ καί που μὲν καθαραί, ποῦ δὲ ἀκάθαρτοι καὶ διηυλακωμέναι ὁδοὶ τοῦ χωρίου εἶνε λιθόστρωτοι, ὡς βλέπομεν ἔτι ἐν ἀποκέντροις καὶ στεναῖς συνοικίαις τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τρία δὲ εἶνε τὰ τζαμία καὶ ἓν τὸ σχολεῖον τῆς ὀθωμανικῆς κοινότητος. Ἡ ἑλληνικὴ χριστιανικὴ συνοικία κεῖται πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν ὕψωμα, ἐπὶ γηλόφων, χωριζομένη τῆς τουρκικῆς διὰ τοῦ τὸ χωρίον διαρρέοντος ῥύακος. Αἱ οἰκίαι τῶν χριστιανῶν εἶνε μείζονες καὶ νεότευκτοι, ὑπάρχει δ' ἐν αὐταῖς δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ἐκκλησία μία.

Ὁ ῥύαξ εἶνε εὐρὺς μὲν καὶ ἠχήεις, ἀβαθὴς δέ, ἐκβάλλων διὰ τῶν κήπων καὶ ἀγρῶν εἰς τὴν θάλασσαν ὅπου μικρὸν ἀποτελεῖται τέναγος, χωριζόμενον τῶν θαλασσίων ὑδάτων διὰ στενῆς καὶ ἀνυψωμένης θινός. Τρεῖς ὑδρόμυλοι κεῖνται παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ῥύακος, ὃν ἀπὸ περιωπῆς ἤδη ἐθεωροῦμεν, διότι ἐτράπημεν εἰς τὰ πρὸς τὸ Ἀρβανιτοχώρι ἄγοντα βουνά Διελθόντες ἱκανὴν ὁδόν, εὕρομεν πάλιν γιγαντιαίαν πλάτανον καὶ ὑπ' αὐτὴν κρήνην. Προβάντες κατωφερῶς ἠγγίσαμεν εἰς τὸν ῥύακα, ὃν καὶ διέβημεν Τὸν τόπον, δι' οὗ ἔβημεν εἰς τὴν πέραν ὄχθην ἐσκίαζε παλιν οὐρανομήκης πλάτανος. Ἐκεῖθεν ἐφαίνετο, πρὸς βορειοανατολικόν τινα λόφον, μέγας ἀγρὸς ἀγεώργητος, οὗ εἰς τὴν ἐσχάτην ἄκραν ἐφαίνετο πλάτανος, ὑπ' αὐτὴν δὲ ἁγίασμα τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. Πᾶσα ἡ ἔκτασις ἐκείνη ἀνήκει τῷ φίλῳ μοι ἰατρῷ.

Διανύσαντες τὰς παρακειμένας ὑπωρείας ἀφικόμεθα εἰς ψιλήν τινα πλατεῖαν· εἰς τὸ τέρμα αὐτῆς, ἐγγὺς τοῦ ῥύακος, ὑπάρχει λουτρὸν θερμοῦ θειούχου ὕδατος, περὶ οὗ ἐν δέοντι γενήσεται λόγος.

Ἀπὸ τῶν πέριξ τοῦ χωρίου Ἀρμουτλὶ ἡ μέχρις ἐνταῦθα θέα ἦτο ἡδίστη, ὅσον δυσχερὴς ἡ περιγραφὴ τῆς πολυδένδρου ἐκείνης νάπης, ἧς οἱ τὸ μῆκος ὁρίζοντες λόφοι ἠρέμα ἀνέρχονται, οὔτε ὀξεῖς ὄντες, οὔτε ἀπότομοι, οὔτε παλιν ὁμαλοὶ καὶ λίαν εὐαναβατοι. Πυκνοὶ καὶ ἀτελεύτητοι θάμνοι καὶ λόχμαι ἀλλήλους διαδέχονται, ἐπιχαρίτως ποικιλόμενοι ὑπὸ παμπλείστων εὐωδῶν κιτρίνων σπάρτων. Ἑτέρων χρωμάτων ἄγρια ἄνθη καταστίζουσι τὸ πράσινον ἐκεῖνο πολυκόρυφον μωσαϊκόν, ὅπερ ἔλουον ἐν φωταυγείᾳ τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ αἱ διάπυροι ἡλιακαὶ ἀκτῖνες, ἐν ᾧ χρόνῳ ἀναρίθμητα ᾠδικὰ πτηνὰ ἐν παντὶ κλαδῷ ἐτιτύβιζον, οἱοεὶ συνοδεύοντα τοὺς μουσικοὺς φθόγγους τῶν ἐρωτικῶν ἀηδόνων.

Ἀπὸ τῆς τελευταίας ἐκείνης πλατάνου, παρὰ τὸν ῥύακα, ἐχωροῦμεν ἤδη πρὸς βορρᾶν, εἰσδυόμενοι εἰς ἀπατητα βουνά, ὧν οὐδὲ ἓν ἦτο γυμνόν. Αἱ δειραδες, αἱ ὑπώρειαι, αἱ ὁμαλαὶ κλιτύες, εἶνε πλήρεις παντοίων φυτῶν, κομάρων τε καὶ σπάρτων καὶ νεοφύτων πλατάνων, πρίνων τε καὶ παντὸς ἄλλου γεννωμένου ὑπὸ γῆς ἀστιβοῦς.

ἄλλα τε δηλήεντα κατὰ χθόνα πολλὰ πεφύκει

Ἀλλ' ἀγαθῇ τύχῃ, εἰσέτι φείδονται τῆς πολυδενδρίας ἐκείνης οἱ σπανίως θαμνους τινὰς καίοντες ποιμένες, νομῆς χάριν τῶν ποιμνίων αὐτῶν.

Πολλὰ ἐλέγομεν, ἠρωτῶμεν, ἐμανθάνομεν, ἀμερίμνως παραδεδομένοι εἰς τὸ ἀσφαλές, στερεὸν καὶ γοργὸν τῶν ὑποζυγίων ἡμῶν βῆμα. Πολλάκις οἱ κλαδοι τῶν ἀγριων δενδρυφίων ἐγίνοντο τόσον πυκνοὶ ἐπὶ τῶν ἀτραπῶν, ὥστε ἔπληττον ἡμᾶς τὸ πρόσωπον καὶ ἠνάγκαζον νὰ σιωπῶμεν, νὰ κύπτωμεν, νὰ κλίνωμεν τὴν κεφαλήν. Πεζός τις, ναύτης τὸ ἐπάγγελμα, ἡγεῖτο ἡμῶν, βαίνων εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, τὸ Ἀρβανιτοχώριον καὶ ὡδήγει ἡμᾶς οἰκίᾳ βουλήσει, πολλὰ λέγων καθ' ὁδὸν καὶ περὶ τῆς μονῆς, πρὸς ἣν ἐπορευόμεθα, καὶ μάλιστα ὅτι τὸ ἁγίασμα αὐτῆς θεραπεύει, ὀφθαλμίας, πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν, οὕτω λεληθότως περιττὴν τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἀπεργαζόμενον.

Κατὰ τὴν ἑνάτην ὥραν, ὁ οὐρανὸς τάχιστα ὑπὸ νεφῶν ἐκαλύφθη, διωκομένων ὑπὸ ἀνέμου νοτίου καὶ ψυχεινοῦ. Ἐφοβήθημεν μὴ ὄμβρος καταλάβῃ ἡμᾶς, καθ' ἣν ὥραν διεβαίνομεν σχεδὸν ἐγγὺς τῶν προπόδων βουνοῦ ὑψηλοῦ, καταπρασίνου, σχεδὸν κυλινδρικοῦ· τὸ σχῆμα καὶ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων προσφυῶς κακουμένου Καλέ, ἤτοι πύργου.

Ἀλλὰ τὰ νέφη τρέχοντα παρῆλθον, μετὰ πορείαν δὲ ἡμίωρον, καθ' ἣν συνηντήθημεν καὶ δύο βακενδύτοις Κούρδοις, πεζεύουσι τὴν εἰς Ἀρμουτλί, διότι τοιοῦτοι Κοῦρδοι περιέρχονται τὰ χωρία, χάριν γεωργικῶν ἔργων, διήλθομεν καταφύτους αὐλῶνας, ἀνέβημεν ἄνωθεν τῶν χειλέων στενῶν βαθειῶν χαραδρῶν καὶ σηράγγων, ὧν ἐγγὺς χείμαρρός τις Κοτζῆ-δερὲ καλούμενος, καὶ ἀφικόμεθα εἰς τὴν κορυφὴν λόφου, πάντοτε διὰ λοχμῶν, σπάρτων καὶ παντοίων ἀγρίων δένδρων. Ἐκεῖθεν αἴφνης καὶ διὰ μιᾶς ἔλαμψε μαρμαίρουσα ἡ πλὰξ τῆς Προποντίδος, πρὸς νότον ἡ καταυγαζομένη Βέσβικος, ἐρυθρωπὴ τὴν ὄψιν, πρὸς δυσμὰς δὲ ἡ ὀφρὺς τῆς Κωνταντινουπόλεως. Παρ' αὐτὰς τὰς ἀκτὰς τῆς Βιθυνίας, ἐν τῷ αἰγιαλῷ δρεπανοειδοῦς κόλπου, πέραν μὲν ἐφαίνετο τὸ Κατηρλί, ὑπὸ δὲ τοὺς πόδας ἡμῶν τὸ Ἀρβανιτοχώρι καὶ αἱ ἐρυθραὶ στέγαι τῶν κεραμοσκεπῶν οἰκιῶν αὐτοῦ. Εὐφροσύνως ἀπολαύσαντες τῆς αἴφνης, ὡς ὄπισθεν αὐλαίας, ἀνελιχθείσης τερπνῆς ἐκείνης θέας, παρετείναμεν εἰς τὰ πρόσω τὴν πορείαν ἡμῶν καὶ τῇ ἐννάτῃ καὶ ἡμισείᾳ ὥρᾳ π. μ. κατέβημεν ἀπὸ τῶν ἵππων πρὸ αἱμασιᾶς ἀμπελῶνος, οὗ ὁ γηραιὸς κύριος, μετὰ τῶν τέκνων καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, φιλίως προσεφώνησεν ἡμῖν τὸ εὖ παρέστητε καὶ προσεκάλεσεν εἰς τὸν μέγαν αὐτοῦ ἀμπελῶνα. Ὁ ἀμπελὼν οὗτος, ἔχων ἐπέκεινα τῶν ἑξακισχιλίων κλήματα, ἦτο πλήρης πολλῶν ὀπωροφόρων δένδρων, ἰδίᾳ δε κεράσων, ὑπερβριθουσῶν καρποῦ, ἐξ οὗ προθύμως ἡμῖν προσήνεγκε.

Ταχέως φιλιωθέντες, ἐφανερώσαμεν τὸν σκοπὸν τῆς ἐκδρομῆς ἡμῶν καὶ τότε ὁ γέρων ἤγαγεν ἡμᾶς διὰ δυσπόρου καὶ κατασκίου ὑψηλαὶς δρυσὶ χαλικώδους ἀνόδου εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς μονῆς, πολλὰ καθ' ὁδὸν τὰ περὶ αὐτῆς διηγούμενος. Ἐκεῖ ἀνεπαύοντο ἤδη οἱ ἀγωγιᾶται μετὰ τῶν ὑποζυγίων ἡμῶν, δι' ἄλλης ὁδοῦ πρὸ ἡμῶν ἀναβάντες.

Ἤδη φαντάσθητε μικρὸν καὶ σχεδὸν στρογγύλον ὀροπέδιον, σκιαζόμενον ὑπὸ δρυῶν πολλῶν καὶ οὐρανομήκων, ὁριζουσῶν τὰ πέρατα τοῦ ἐπιπέδου. Πρὸς μὲν βορρᾶν καὶ ἀνατολὰς αὐτοῦ ἐξακολουθεῖ ἡ εἰς τὴν κορυφὴν ὑπερκειμένου βουνοῦ ἄνοδος, πρὸς δὲ νότον τὸ πολύδρυμον πρανὲς τοῦ λόφου, διήκοντος εὐθὺ καὶ κατωφερῶς εἰς τὴν ἀκτήν, ἐφ' ἧς ἐβλέπομεν, ἐκ τοῦ ὀροπεδίου, τὸ Ἀρβανιτοχώρι, διὰ τῶν πρασίνων καὶ πολυπλόκων κλάδων, ὡς ἐπὶ ἐντελοῦς καὶ φυσικωτάτης ζωγραφίας, ἧς τὸ βάθος ἡ γλαυκὴ καὶ λευκοκύμων Προποντίς. Διὰ τῶν ἤδη διεσκεδασμένων ποικιλοσχήμων καὶ ἀρρωδῶν ὡς ἐναέρια κύματα νεφῶν ὁ ἥλιος, θερμός, φωτοβόλος, ἡδιστος ἔλαμπεν ἐπὶ τῶν φύλλων.

Εἶνε δυσεπίτευκτος ἡ περιγραφὴ τῶν ἐντυπώσεων, ἃς γεννᾷ τὸ φῶς ἐντὸς δάσους σιγηλοῦ μεγάλων δρυῶν..

Τὸ φῶς ἐκεῖνο γίνεται ἡδὺ σοβαρόν, εἰρηναῖον, ἅγιον, παραδείσειον. Πάντα φαίνονται προσέχοντα, ἀκροώμενα ἐν τῇ σιγῇ, ὡς ἐν κατοικίᾳ θεότητος· οὕτως ἐξηγεῖται πῶς ἡ φαντασία ἔπλασε δρυάδας, λειμωνιάδας καὶ κρηνιάδας θεάς. Αὐταὶ αἱ φυσιογνωμίαι τῶν ἀνθρώπων γίνονται ἐν παραπλησίοις τόποις ἱεροπρεπέστεραι, μυστηριώδεις. Ταῦτα εἶδον καὶ ᾐσθόμην πολλάκις καὶ πρό τινων ἐτῶν, ὅτε ἐφιλοξενούμην ὑπὸ φίλου, νῦν μακρὰν διαμένοντος, ἐν τοῖς κήποις μεγάλου τινὸς καὶ ἐπιφανοῦς Ἀρμενίου, κατὰ τὴν ἀνατολικὴν τοῦ Βοσπόρου ἀκτήν. Ἀλλ' ἐν τῇ ὑπὲρ τὸ Ἀρβανιτοχώριον ἀγριωτέρᾳ φύσει τῆς Βιθυνίας ἡ συγκίνησις προέβη μέχρι κατανύξεως, τὸ συναίσθημα ἦτο βαθύτερον, ἀρρητότερον καὶ οἱονεὶ ἡδέως θλιβερόν.

Ὁ γηραιὸς καὶ σεβαστὸς χωρικός, ὑψηλὸς καὶ φιλάσθενος, ἑξηκοντούτης καὶ ἐπέκεινα, φέρων τὸν ἱματισμὸν Ἀνατολίτου, εἶπεν ἡμῖν τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα Π... Π... καὶ καθίσας ἐπὶ σωροῦ λίθων, διηγήσατο ἡμῖν ὅτι τὸ Ἀρβανιτοχώρι ἐκτίσθη σχεδὸν πρὸ ἐτῶν διακοσίων. Ὑπὸ τὸν πρόπαππον αὐτοῦ, πέντε οἶκοι, ἐξ Ἠπείρου ἐλθόντες, καὶ οὐδὲ γρὺ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης λαλοῦντες, συνῴκισαν τὸ κωμύδριον ἐν τῇ παραλίᾳ. Μεταπεμψάμενοι ἐκ τῆς ἀπέναντι Θρᾴκης ἱερέα, ἐξέμαθον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἤγειραν ναΐσκον. Οὕτω κατὰ μικρὸν ἐγένοντο μέχρι τῆς σήμερον οἶκοι διακόσιοι περίπου, ἐν οἷς καὶ Δ. σχολὴ καὶ ὁ ναός, εὐπρεπέστερος γενόμενος. Οἱ κάτοικοι ἀσκοῦσι τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, ὡς ἀσκοῦνται ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῇ, εἰναι δὲ καὶ θαλασσοπόροι, δι' ἰδίων πλοιαρίων περῶντες τὴν Προποντίδα, χάριν ἐμπορίας. Μεταξὺ λέγοντος τοῦ γηραιοῦ χωρικοῦ, ὁ ναύτης ἔσπευδεν εἰς τὸ χωρίον, ἵνα κομίσῃ τὴν κλεῖδα τῆς ἐν τῷ ὀροπεδίῳ ἐκκλησίας. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἡμεῖς περιεσκοπήσαμεν τὰ τοῦ ἐπιπέδου, πλήρους ὄντος λίθων, χαλίκων, ὑπερμεγέθων ἐρειπίων. Δύο κτίσματα, τὸ μὲν μεῖζον, τὸ δὲ ἔλασσον, ὅψιν ἐπαύλεων μᾶλλον, ἢ ἱερῶν τεμενῶν ἔχοντα, ἵστανται αὐτοῦ, τὸ μὲν μεῖζον πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολάς, οὗ καὶ τὴν κλεῖδα ἀνεμένομεν, τὸ δὲ ἔλασσον πρὸς νότον. Εἰς τοῦτο κύψαντες τὴν κεφαλήν, εἰσήλθομεν. Εἶνε σχεδὸν τετράγωνον, εἴκοσι περίπου τετραγωνικῶν πήχεων. Ὑπὸ τὴν νοτίαν αὐτοῦ πλευράν, ἐν τῷ μαρμαρίνῳ στρώματι τοῦ ἐδάφους, ὑπάρχει τετράγωνον καὶ βαθὺ ἄνοιγμα, ἔνθα ὕδωρ ψυχρὸν καὶ πόσιμον ἐκ πηγῆς τινὸς ὑποχθονίως ἀθροίζεται. Τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο εἶνε τὸ ἁγίασμα. Τμῆμα μικροῦ κίονος καὶ ἐπ' αὐτοῦ μικρὸν πρόσθετον κιονόκρανον εἶνε κηριοστάτης. Ἄνωθεν αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς ὀροφῆς αἰωρεῖται λύχνος ἀκοιμήτου φωτός. Εἰκὼν οὐδὲ μία πλὴν χαρτίνης τινός, Ὕψος τῆς ὀροφῆς ἀνδρὸς ὑψηλοῦ ἀνάστημα. Ἐπιγραφὴ οὐδεμία· τὸ κτίριον ἐγένετο πρὸ τριῶν ἢ τεσσάρων ἐτῶν. Ἐπί τινος τῶν τοίχων φαίνεται τὸ ὄνομα ἰδιώτου, ἐξ Ἀρμουτλί, πρὸ διετίας γραφὲν ἐρυθρᾷ βαφῇ.

Ἔξωθεν περιελθόντες τὸ κτίριον, εἴδομεν τὰ δύο πέρατα τῆς ἐν τῇ προσόψει βάσεως, στηριζόμενα ἐπὶ συντετριμμένων

μεγάλων, κανωνικῶς γεγλυμμένων, λίθων. Ἄνωθεν τῆς ἐν δεξιᾷ τῆς εἰσόδου γωνίας, ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, ἐντετείχισται μάρμαρον λελαξευμένον, φέρον, δίκην θυρεοῦ, βιζαντιακὰ σήματα καὶ οὐδὲν γράμμα, οὐδένα σταυρόν. Ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς ἐνετείχισαν ἔξωθεν ἐπιγραφὴν μεγάλοις γράμμασιν ἔχουσαν, ἐπὶ δύο γραμμῶν, τὰς συλλαβὰς ΤΕΜΕΝΟΥ καὶ ἕτερα γράμματα, ὧν βεβαίως ἡ συνέχεια ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ θλασθέντος καὶ μὴ ὑπάρχοντος τμήματος τῆς ἐπιγραφῆς ἐκείνης. Ἕτερον γεγλυμμένον μάρμαρον, φέρον ἀνάγλυφον σταυρὸν καὶ κλάδον, ἐντετείχισται ἄνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς.

Τοιαῦτα τά τε ἔσω καὶ τὰ ἔξω τοῦ ἁγιάσματος. Τρώγλης κακῆς, κακῶς συναρμολογηθείσης ὑπ' ἀτόπου καὶ ἀμαθοῦς εὐσεβείας. Ὁ γηραιὸς Π.. Π..., κατανοήσας ὁπόσον ἡμεῖς ἐδυσφοροῦμεν, διὰ πλατέων καὶ ἀφελῶς ἀφηγήσατο τότε ὅτι παμπόλλας ἐπιγραφὰς ἔκαμον ἄσβεστον, ὅτι συνέτριψαν μάρμαρα ἀδιακρίτως καὶ ἀνοικτιρμόνως, ὅτι τὰ σχέδια ἔδωκε κύριός τις κάλφας Κ...., ἐκ Κίου· ὅτι εὐτυχῶς εἰργάσθησαν δωρεὰν τὰ παλληκάρια τῆς χώρας, ἄλλως θὰ ἐδαπανῶντο πλείω τῶν δαπανηθέντων 22 000 γροσίων· ὅτι οὐδεὶς ἐπεστάτει ἐν τῇ ἀνεγέρσει τοῦ μείζονος κτιρίου, ὅπερ καλεῖται ναὸς τοῦ Ἁγ. Γεωργίου καὶ οὐ τὴν κλεῖδα, ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ, ἐκόμισεν ἐκ τοῦ χωρίου ἀγαθή τις γραῦς, ἀντὶ τοῦ ναύτου. Ὁ διηγούμενος, ἐρωτηθείς, ἀπήντησεν ὅτι οὐδέποτε ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπεσκέψατο τὴν μονὴν ἐκείνην καὶ ὅτι ἀπηγόρευσε μάλιστα τὴν διὰ τῶν ἐφημερίδων δημοσίευσιν τῆς ἀνακαλύψεως τῆς κατηρειπωμένης μονῆς, ὅτε αὐτὴν ἐπληροφορήθη.

Μεταξὺ τοῦ ἁγιάσματος καὶ ἐκείνου, ὅπερ ἐκάλει ναὸν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, κεῖνται χαμαὶ τέσσαρες παχεῖς κίονες, τὸ μῆκος πλέον τοῦ μέτρου, πρασίνης ἰάσπιδος καὶ τρία λευκὰ μεγάλα κιονόκρανα, κορινθίου ῥυθμοῦ, τέχνης βυζαντιακῆς. Ἀλλὰ καὶ πολλαχοῦ τοῦ ὀροπεδίου πάμπολλα εἶνε ἐσπαρμένα, ἐν μέσῳ χαλίκων, λίθων καὶ ἀναχωμάτων, στιλπνὰ συντετριμμένα μάρμαρα καὶ κιονόκρανα, οὐδεμία δὲ ἐπιγραφή. Διότι αἱ ἐπιγραφαὶ κατὰ προτίμησιν ἐκαίοντο, χαριν ἀσβέστου, καὶ ταῦτα μόλις πρὸ ἐτῶν τεσσάρων, τέσσαρας ὥρας μακρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως!

Τέλος ἀνοίξαντες εἰσήλθομεν εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγ Γεωργίου. Ἀλλὰ τί εἴδομεν καὶ τί εὕρομεν, ἀνθ' οὗ ἐδαπανήθησαν δύο καὶ εἴκοσι χιλιάδες γροσίων; Εὐμέγεθες παραλληλόπλευρον, ἑκατὸν περίπου πήχεων, τέσσαρας τοίχους, ἀχρίστους ἔτι, κτισθέντας ἐπὶ τῶν ἀρχαίων παχέων θεμελίων, ὧν σημεῖα φαίνονται ἔσω τοῦ ὅλου κτιρίου. Μέρος τῆς ἀρχαίας στρώσεως τοῦ ἐδάφους σώζεται πρὸς τὸν δεξιὸν τοῖχον, τὸ δὲ μάρμαρον τῆς πολλαχοῦ τεθραυσμένης ἐκείνης στρώσεως εἶνε μετρίου παχους. Τὰ ὅρια τοῦ ἀρχαίου ἱεροῦ βήματος εἶνε εἰσέτι καταφανῆ, μαρμάρινα· ἐν μέσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ ὁ δοῦπος τῶν ποδῶν ὑποκώφως ἀντηχεῖ. Ἀντηχεῖ δὲ ἐκεῖ, ὅπου βάσεις στυλοβατῶν κιόνων φαίνονται στρογγύλαι, μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ὑπολευκάζουσαι. Ἐπὶ πέντε, ἴσα ἀλλήλων ἀπεχόντων, καθέτων, πλάτους πήχεως περίπου, πλινθοκτίστων τοίχων, ἅπερ ἑκατέρωθεν προεχώρουν, φαίνεται, εἰς τὸν ναὸν καὶ ὑπεστήριζον ἀψῖδας εἶνε ἐκτισμέναι αἱ μείζονες πλευραὶ τῆς σήμερον ἐκκλησίας, ἧς ἡ στέγη δὲν ἔχει εἰσέτι ὀροφήν, φαίνονται δὲ αἱ δοκοί, ἃς ὑπερείδουσιν, εἰς τρία διαιροῦντες τὸν ναόν, στύλοι τετράπλευροι καὶ λεπτοί, ἀποτελοῦντες τὴν διπλῆν κιονοστοιχίαν τῆς νεωτέρας ἐκείνης θλιβερᾶς οἰκοδομῆς.

Ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς προσόψεως τοῖχος, ἐφ' οὗ ἡ πύλη, ἐγείρεται ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου τοιχώματος, ὑφ' ὃ σώζονται ὀχετοὶ ὑδραγωγείου, ὅπερ διήρχετο ὑπὸ τὸν ἀρχαῖον ναὸν ὅθεν οὗτος ἀντηχεῖ. Δεξιᾷ τῆς προσόψεως, ἔξωθεν, ἐξέχει ὁ ἀρχαῖος τοῖχος, ὥστις ἔσωζεν ἔτι ἀνοδόν τινα, ἢ κλίμακα, ὡς εἶπεν ὁ κ. Π.... Π...., ἄγουσαν ἴσως εἰς κελλίον τι, ἢ κωδωνοστάσιον. Οὐδαμοῦ κακῇ τύχῃ, εὕρομέν τινα ἐπιγραφήν, βαρέως δ' ἀχθόμενοι εἴδομεν μάρμαρά τινα κατακεκαλυμμένα ὑπὸ στοιβάδος ξύλων καὶ σωροῦ δοκιδίων, ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ἀριστερᾷ τῷ εἰσερχομένῳ. Τὰ μάρμαρα ἐκεῖνα, μόνα φέροντα γράμματά τινα, ὡς λέγει ὁ ἡμέτερος ξεναγὸς δύνανται ἴσως νὰ φωτίσωσί πως τὸν περίεργον καὶ μᾶλλον ἡμῶν ἔδριν τῶν βυζαντιακῶν πραγμάτων, περὶ τοῦ καταστραφέντος ἐκείνου μονυδρίου. Ἀπέναντι τοῦ ἐν τῷ ναῷ σωροῦ τῶν ξύλων ἐκείνων, εἶνε σεσωρευμένη ἡ ἐκ τῶν καέντων μαρμάρων καὶ ἐπιγραφῶν ἄσβεστος, ἀναμένουσα καὶ ἄλλων χρημάτων δαπάνην, ἵνα χρησιμεύσῃ. Ἅπαντα τὰ παράθυρα τοῦ σταύλου ἐκείνου εἶνε πέντε ἢ ἕξ, ἱερὸν βῆμα δὲν ὑπάρχει, μόνη δὲ πολυτέλεια εἶνε αἱ γαλλικαὶ ὀπταὶ κέραμοι τῆς στέγης, ὧν τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα ζωηρῶς ἀντιτίθεται πρὸς τὸ πράσινον τοῦ ἄλσους.

Ἀνεγειρομένου τοῦ ναοῦ τούτου, ἐξυλεύθησαν ἐκ τῶν δρυῶν, ὧν παμπόλλας διὰ πριόνων ἔκοψαν.

(Ἕπεται συνέχεια)

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Εἰς χωρικόν τινα δήμαρχον παρουσίασαν παιδίον τριετὲς ὅπως ἐγγράψῃ αὐτὸ εἰς τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία. Ὁ καλὸς δήμαρχος, πιστὸς εἰς τοὺς τύπους του, τὸ ἐνέγραψεν οὕτω· «Σήμερον, τήν, κτλ. ἐκ τοῦ δεῖνα καὶ τῆς δεῖνα καὶ ἐν νομίμῳ γάμῳ ἐγεννήθη παιδίον τριετὲς» κτλ.

* *
*

Ἕτερός τις δήμαρχος Γάλλος, εὐεργέτης τοῦ δήμου του, ἐπορεύθη πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν Παρισίων καὶ ἐκεῖ ἀπέθανεν. Οἱ συνδημόται του χωρικοὶ, εὐγνωμοσύνῃ πρὸς αὐτὸν φερόμενοι, ἀνήγειραν αὐτῷ τάφον, ἐφ' οὗ προσκληθεὶς ὁ δημοδιδάσκαλος τοῦ χωρίου ἐπέγραψεν «Ἐνταῦθα κεῖται ὁ Κ. Β. ἐνταφιασθεὶς εἰς Παρισίους».

* *
*

Ὁ Ἀνάχαρσις μαθὼν ὅτι ὁ Σόλων συνέτασσε νόμους τοῖς Ἀθηναίοις, σκώπτων τὴν πρόθεσιν ταύτην τοῦ μεγάλου νομοθέτου, ἔλεγεν· «Οἱ νόμοι εἶναι ἱστὸς ἀράχνης· αἱ μὲν μικραὶ μυῖαι συλλαμβάνονται ἐν αὐτῷ, αἱ δὲ μεγάλαι τὸν διασχίζουσι καὶ περῶσι».

* *
*

Ἄσωτός τις παρεπονεῖτο εἰς τὸν Σωκράτην ὅτι δὲν εἶχε χρήματα. — Δανείσθητι ἀπὸ τὸν ἑαυτόν σου, τῷ ἀπεκρίθη ὁ σοφός, περιορίζων τὰς δαπάνας σου.

* *
*

Σύγχρονος ποιητὴς ἐφορτώθη ποτὲ φίλον του τινὰ θέλων νὰ τῷ ἀναγνώσῃ ἓν νέον του ποίημα· ὁ φίλος ἠναγκάσθη νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν ἐπίμονον παράκλησιν τοῦ ποιητοῦ. Οὗτος λοιπὸν ἤρχισε τὴν ἀπαγγελίαν διὰ παχείας καὶ πομπώδους τῆς φωνῆς, ἔκλεισε τὴν πρώτην στροφήν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν δευτέραν, ἀλλ' οὐδεὶς ἔπαινος ἐκ μέρους τοῦ φίλου· ἐτελείωσε τὴν τρίτην, τὴν τετάρτην, ἀλλ' οὐδεμία ἐκ μέρους τοῦ φίλου κρίσις ἢ παρατήρησις· τέλος περαιώσας τὴν ἀπαγγελίαν ἐστράφη πρὸς τὸν φίλον καὶ τὸν ἠρώτησε. — Ἐξ ὅλων αὐτῶν τῶν στίχων τίς σοῦ ἔφανη καλλίτερος;— Ὁ τελευταῖος, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος.

* *
*

Νεανίας τις τοῦ συρμοῦ, καλλωπιστὴς καὶ κοῦφος καὶ κατὰ φαντασίαν φιλόσοφος, ὑπῆγεν ἡμέραν τινὰ εἰς τὸν οἶκον σεβασμίου τινὸς ἱερέως. Πάτερ μου, τῷ εἶπε μὲ τὸ ὕφος ἐκεῖνο τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐμπιστοσύνης τὸ σύνηθες εἰς τοὺς κούφους, ἠξεύρω ὅτι εἶσθε ἀνὴρ παιδείας καὶ φρονήσεως καὶ διὰ τοῦτο εὐχαρίστως ἦλθον νὰ συζητήτω μεθ' ὑμῶν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὀνομάζετε θρησκείαν σας.—Κύριε, ἀπεκρίθη ὁ ἱερεύς, σᾶς ὁμολογῶ εἰλικρινῶς ὅτι πάντοτε ἀπέφυγον τὰς τοιαύτας συζητήσεις. Λάβετε λοιπὸν τὴν καλοσύνην νὰ μὲ ἀπαλλάξητε τοῦ νὰ δεχθῶ τὴν πρόσκλησιν.—Τουλάχιστον ἀπήντησεν ὁ νεανίας, μάθετε ὅτι εἶμαι ἄθεος. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἱερεὺς ἀνορθοῦται σιγὰ καὶ τὸν παρατηρεῖ ἐπὶ μικρὸν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν.—Τί τόσον παράδοξον εὑρίσκεις λοιπὸν ἐν ἐμοὶ, πάτερ μου, καὶ μὲ θεωρεῖς οὕτω;—Πολλάκις, εἶπεν ὁ ἱερεύς, εἶχον ἀκούσει νὰ γίνεται λόγος περὶ τῆς ἀθείας, ἀλλ' ἠγνόουν μέχρι τοῦδε τὴν μορφὴν αὐτοῦ τοῦ ζώου· ἐπειδὴ λοιπὸν μοὶ παρουσιάζεται εὐκαιρία νὰ τὸ γνωρίσω δράττομαι αὐτῆς καὶ τὸ παρατηρῶ.

* *
*

Εἰς τὸ θέατρον εὐρωπαϊκῆς τινὸς πόλεως παρίστατο τραγικόν τι δράμα, τόσον ἄθλιον καὶ βεβιασμένον, ὥστε ἐκ τῶν θεατῶν, ἄλλοι ἐκραύγαζον ἀγανακτοῦντες, ἄλλοι ἐσύριττον, ἄλλοι ἐγέλων, πάντες τέλος ἀπετέλουν μέγιστον θόρυβον. Ὁ ἀστυνόμος λοιπὸν βλέπων τὸν τοιοῦτον κυκεῶνα ἐγείρεται καὶ λέγει.—Ἐπεθύμουν νὰ γνωρίσω τίς ὁ προξενῶν αὐτὴν τὴν ταραχήν;—Ὁ κύριος ἐκεῖ, ἀπεκρίθη γείτων τού τις δείξας διὰ τοῦ δακτύλου τὸν ἄξιον συγγραφέα τοῦ δράματος καθήμενον ἔν τινι θεωρείῳ.

ΓΝΩΜΑΙ ΚΑΙ ΑΞΙΩΜΑΤΑ

ΤΟΥ ΒΑΡΟΥ Ε. ΦΕΟΥΧΤΕΡΟΛΕΒΕΝ

(Συνέχεια· ἴδε φυλ. 1)

Ὑπομονή! ἀδελφὴ τῆς ἐλπίδος, ἄρωμα σωτήριον θεραπεῦον τὰς ψυχάς, ὅπερ εὑρίσκεις ἐν τῇ οὐδετερότητι δύναμιν θαυμασίαν καὶ εὐεργετικήν· !τίς πάσχων δὲν θέλει εὐλογήσει τὴν γλυκεῖάν σου μαγείαν; τίς ἰατρὸς δύναται ν' ἀγνοῇ ὅτι οἱ παροξυσμοὶ τοῦ πυρετοῦ ἀφανίζονται ἐνώπιόν Σου, ὅτι διπλασιάζονται ὁπόταν σὺ ἀπομακρύνεσαι, ὅτι σὺ βοηθεῖς εἰς τὸ νὰ δαμάζωνται αἱ βιαιότεραι ἀλγηδόνες καὶ ὅτι ἐπισπεύδεις τὰς δυσκολωτέρας θεραπείας! Μόνη εἶσαι ἰσχυρὰ ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ, μόνη εἶσαι ἡ ἐντελεστέρα ὕψωσις, ἡ ἀβροτέρα ἀποκάλυψις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ὡς δυνάμεως ἱκανῆς ν' ἀπομακρύνῃ τοῦ σώματος τὰς ἀσθενείας.

* *
*

Ἡ ὑποχονδρία εἶνε ἐγωϊσμός. Ὁ ποιητὴς συνειθισμένος νὰ ναδιφᾷ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, νὰ νατέμνῃ πάσας τὰς ἴνας τῆς καρδίας αὐτοῦ, νὰ ποιῇ ἑαυτὸν τὸ κέντρον τοῦ κόσμου, ὁ ποιητὴς λέγομεν γίνεται συνήθως λεία τῆς φρικτῆς ταύτης μάστιγος. Ἐγνώρισα ἕνα τῶν ἀνθρώπων τούτων, πεποικισμένον μὲ τὰ ὑψηλὰ ἅμα καὶ ὀλέθρια ταῦτα δῶρα, πολιορκούμενον ἀπὸ τὰς βασάνους τῆς μελαγχολίας. Δὲν κατώρθωσε νὰπαλλάττηται ἐπὶ στιγμάς τινας εἰμὴ μελετῶν τὴν ἱστορίαν καὶ ἐνδιαφερόμενος ἀνεπιφυλάκτως εἰς τὰς γενικὰς τύχας τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ φάρμακον τοῦτο ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ τελείαν θεραπείαν, ἐὰν ἐγένετο χρῆσις αὐτοῦ ἐν καιρῷ.

* *
*

Πᾶς ἄνθρωπος φέρει ἐν ἑαυτῷ σπέρμα παραφροσύνης. Ἡ γαλήνη καὶ ἡ ἐργασία τοῦ πνεύματος εἶνε τὰ μόνα ἱκανὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς μέσα.

* *
*

Ὁ σκαιὸς καὶ μηδαμινὸς σκεπτικισμὸς τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου προέρχεται ἐξ ἀδυναμίας καὶ ἀνικανότητος. Ἐγκαρτερεῖ τις ὁπόταν βλέπῃ τις τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας ὁ γενναῖος ἄνθρωπος πολεμεῖ μετ' ἐπιμονῆς καὶ τὰς ὁποίας ἡ πε-

ποίθησις μόνον ἠξεύρει νὰ νικᾷ. Οἱ ἡμιϊατροὶ εἶνε ἐν γένει σκεπτικοί.

* * *

Ἂς προσέχωμεν καλῶς νὰ μὴ ἀναπτύξωμεν ἐν ἡμῖν τὴν ἀπάθειαν. Ἂς πασχίζωμεν ἐξ ἐναντίας νὰ ἀνάπτωμεν καὶ νὰ τρέφωμεν ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν τὰ ἀγνότατα καὶ εὐγενέστατα τῶν παθῶν.

* * *

Ἀναζήτει τὸ ὡραῖον. Τὸ ὡραῖον εἶνε ἡ τροφὴ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ὑγιείας.

* * *

Ἡ πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος ἐργασία εἶνε ἡ μήτηρ τῆς καθαρᾶς συνειδήσεως. Αὕτη γεννᾷ τὴν ἡσυχίαν, καὶ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ μόνῃ αὔξεται τὸ ἄβρὸν τῆς εὐημερίας φυτόν,

* * *

Ὅ,τι συμφέρει νὰ διατηρῶμεν πάντοτε δὲν εἶνε τόσον τὰ φῶτα τῆς διανοίας, ὅσον ἡ ἀταραξία καὶ ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς.

* * *

Εἰς τοὺς ὁρμητικοὺς χαρακτῆρας ἐπιβάλλετε τὴν ἀνάγκην τοῦ βαδίζειν βραδέως εἰς δὲ τοὺς ἀναποφασίστους τοῦ ἐνεργεῖν μετὰ σπουδῆς. Δόσατε εἰς τοὺς ῥεμβάζοντας, τοὺς παντοτε εἰς τὰς σκέψεις αὐτῶν βυθισμένους, τὴν ἕξιν τοῦ θεωρεῖν κατὰ πρόσωπον καὶ ὁμιλεῖν εὐκρινῶς καὶ μὲ ὑψηλὴν φωνήν. Αἱ ἕξεις αὗται ἔχουσιν ἐπὶ τῆς ψυχῆς καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος ἀπίστευτον ἐπιῤῥοήν, τὴν ὁποίαν πολλάκις παρετήρησα.

* * *

Δὲν ἀρκεῖ νὰ θεωρῇ τις ἑαυτὸν ὡς ἀντικείμενον· πρέπει προσέτι νὰ μεταχειρίζηται ἑαυτὸν ὡς τοιοῦτον.

* * *

Ἀναζητεῖτε τὴν συναναστροφὴν τῶν ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων ἡ ὁμιλία καθιστᾷ ὑμᾶς ἐπιτηδειοτέρους πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς ἐργασίας τῆς ζωῆς. Ἀποφεύγετε τὴν προσέγγισιν ἐκείνου, ὅστις ἀφίνει εἰς ὑμᾶς τὸ κενὸν καὶ τὴν ἀδυναμίαν.

* * *

Θεωρήσατε τὰ παθήματα ὡς δοκιμασίας. Τοῦτο εἶνε καὶ ἔσεται αἰωνίως ἡ ὡραιοτέρα καὶ ἡ γονιμωτέρα θεωρία· ἠθικοποιεῖ δὲ καὶ ἐνδυναμόνει τὸν ἄνθρωπον.

* * *

Ἡ φύσις ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνδρα ἐνεργητικότητα ἀποφασιστικήν· ὁ νόμος, ὅστις ἔδειξε τὴν διαφορὰν ταύτην μεταξὺ τῶν φύλων, δὲν δύναται νὰ παραβιασθῇ ἀτιμωρητί.

* * *

Τὰ βιβλία εἶνε δίοπτρα, δι' ὧν βλέπει τις τὸν κόσμον. Εἶνε ἀναγκαῖα διὰ τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες ἔχουσιν ἀσθενῆ τὴν ὅρασιν, διότι ἐνδυναμόνουσι καὶ διατηροῦσιν αὐτήν· ἀλλ' εἶνε προτιμότερον νὰ διέλθῃ τις τὸν βίον χωρὶς νὰ λάβῃ χρείαν αὐτῶν.

ΑΝΘΟΚΟΜΙΑ

Περὶ Ἀνατολικοῦ Ὑακίνθου.

Τὸ εὐωδέστατον τοῦτο ἄνθος μετενεχθὲν ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς Σταυροφόρων κατὰ τὴν γνώμην τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ ἡμῶν κ. Θ. Γ. Ὀρφανίδου ἔτυχε τῆς θερμοτέρας δεξιώσεως καὶ θεραπείας παρὰ τῶν ἀνθοκόμων τῆς καλαισθήτου Εὐρώπης καὶ ἰδίᾳ ἐν Ὁλλανδίᾳ, ὥστε κατέστη ἀπαραίτητον ἐν ταῖς ἀνθοκομικαῖς συλλογαῖς ὁ Ἀνατολικὸς Ὑάκινθος διαχέων τὸ ἡδυπαθέστατον αὐτοῦ ἄρωμα θωπεύεται καὶ εἰς τῆς ἀβροδιαίτου πλουσίας τὸ πολυτελὲς μέγαρον καὶ εἰς τὴν καλύβην τῆς πτωχῆς ἐργατρίας, ἥτις παρὰ τὴν θυρίδα της, τὸν ὑάκινθον ἔχουσα σύντροφον ᾄδει εὐθύμως ἐν ᾧ ῥάπτῃ, καὶ ἄφροντις διὰ τὴν αὔριον κερδίζει τὸν ἐπιούσιον ἄρτον τῆς ἡμέρας. Ἄνθος καὶ νεότης, ἄρωμα καὶ ἆσμα, εἰκὼν θελκτικὴ τῆς ἐφημέρου ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας, καλλύνουσα τὴν θυρίδα ἐκείνην, ἥτις τὴν ἐπαύριον ἴσως θέλει μείνει κεκλεισμένη καὶ σιωπηλὴ διὰ παντός.

Τινὲς ἐκ συνηθείας ὀνομάζοντες τὸν ἀνατολικὸν Ὑάκινθον διὰ τῆς καὶ παρ' ἡμῖν ἐπικρατησάσης τουρκικῆς προσονυμίας Ζουμποῦλ ἢ Ζιμποῦλι, ἀποδίδουσα τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τὸ κατ' ἀνθοδέσμας ἀνὰ τὰς ὁδοὺς πωλούμενον πολυανθὲς τὸ ἡδνῶδες τὸ κοινῶς Διατσέντο ἢ Διατσίντο καὶ περὶ οὗ ἄλλοτε θὰ γράψωμεν τὰ δέοντα. Ἐν τούτοις καὶ ὁ Ὀβίδιος εἰς τὰς μεταμορφώσεις αὐτοῦ μνείαν ποιούμενος περὶ τοῦ Ὑακίνθου, ὃν ὅτε ὁ Βορέας ζηλοτυπῶν διὰ σφοδρᾶς πνοῆς ἀπώθησε κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ῥιφθέντα δίσκον καὶ ἐφόνευσεν αὐτόν, ὁ δὲ Ἀπόλλων συμπαθῶν μετεμόρφωσε τὸν φίλον του εἰς τὸ περικαλλέστατον ἄνθος, συγχέει τοῦτο μετὰ τοῦ Δελφινίου, φέροντος κηλίδας παριστώσας τὸ Αἴ, Αἴ, ὅπερ ὁ Ἀπόλλων διὰ τὴν τοῦ Ὑακίνθου ἀπώλειαν ἐκ τῆς λύπης του ἐξεφώνησεν.

Τοὺς βολβοὺς τῶν Ὑακίνθων προμηθευόμενοι ἐκ τῶν ὅσων οἷόν τε καλλιτέρων ἀνθοπωλείων καλιεργοῦμεν οὕτω. Ἐν γῇ καλῇ καὶ ἐλαφρᾷ ἀπηλλαγμένῃ πάσης ὕλης ὑποκειμένης εἰς σῆψιν φυτεύομεν τοὺς βολβοὺς κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον 6—8 ἑκατοστὰ ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν προστεθέντες καὶ ποσότητα τινὰ ἄμμου τῶν γλυκέων ὑδάτων. Πότισμα τακτικὸν καὶ ἐν ὁρισμένῳ χρόνῳ καὶ ἐλαφρὰ σκαλίσματα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βλαστήσεως εἶναι αἱ πρῶται φροντίδες τῆς φιλανθοῦς, ἐν ὥρᾳ δὲ παγετοῦ ὀφείλει νὰ προφυλάξῃ αὐτὰ ἐκ τοῦ ψύχους διὰ

ξηρῶν χόρτων ἢ ξηρῶν φύλλων· τὰ ἄνθη ὑποστηρίζομεν διὰ μικρῶν ῥαβδίων, ἵνα μὴ καμφθῶσιν ὑπὸ τοῦ βάρους καὶ θραυσθῶσιν· προσοχὴ δὲ μεγίστη πρέπει νὰ καταβάλλεται ἵνα μὴ βρέχωνται κατὰ τὸ πότισμα, διότι κατὰ γενικὸν κανόνα πᾶν ἄνθος βρεχόμενον ταχέως φθίνει. Μετὰ τὴν ἀπάνθησιν κόπτονται οἱ ἀνθοφόροι σκάποι μετὰ προσοχῆς ἵνα μὴ πληγωθῶσι τὰ φύλλα, καὶ ἐξακολουθεῖ τὸ τακτικὸν πότισμα διότι κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο σχηματίζεται ἐντὸς τοῦ βολβοῦ τὸ ἄνθος τοῦ ἐπομένου ἔτους· ἐὰν λοιπὸν κατ' αὐτὸ δὲν δοθῇ ἡ τακτικὴ τροφή, τὸ μέλλον ἄνθος σχηματίζεται ἀσθενές. Περὶ τὸ τέλος τοῦ Ἀπριλίου τὰ ποτίσματα ἐλαττοῦνται κατὰ τὸ ἡμισυ, καὶ ὅταν ἀρχίσωσι τὰ ἄκρα τῶν φύλλων νὰ κιτρινίζωσι, τότε παύουσιν ἐντελῶς· ὅταν δὲ κατὰ τὸ τέλος Μαΐου ξηρανθῶσι τὰ φύλλα καλῶς, τότε ἐκθάπτονται οἱ βολβοί, τίθενται εἰς σκιῶδες μέρος, ἀλλ' ἀεριζόμενοι ἀρκούντως, ἀφαιροῦνται ἐξ αὐτῶν αἱ σαπραὶ καὶ ξηρανθεῖσαι ῥίζαι, καὶ ἀφ'οὗ καλῶς στεγνώσωσι, φυλάττομεν αὐτοὺς εἰς εὐάερον μέρος μέχρι τοῦ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου.

Τινές, χάριν περιεργείας, καλλιεργοῦσι τοὺς ὑακίνθους ἐντὸς ὑαλίνων φιαλῶν, κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Ἐπὶ τοῦ στομίου φιάλης πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν κατεσκευασμένης, ἐχούσης πεπλατυσμένον στόμιον, ἐκ τῆς περιφερείας τοῦ ὁποίου ἀνορθοῦται τείχωμα ὕψους τριῶν ἢ τεσσάρων ἑκατοστῶν, τίθεται ὁ βολβός, ἀφ' οὗ πρότερον πληρωθῇ ἡ φιάλη μέχρι τοῦ στομίου ἐξ ὕδατος· ἡ σαρκώδης βάσις αὐτοῦ πρέπει νὰ εὑρίσκηται παντοτε ἐντὸς τοῦ ὕδατος, διὸ καὶ ἀναπληροῦσιν αὐτὸ ὁσάκις ἀποῤῥοφᾶται ὑπὸ τοῦ βολβοῦ. Ἐκ τῆς βάσεως ταύτης ἀναπτυσσόμεναι αἱ ῥίζαι τοῦ ὑακίνθου, εἰσδύουσιν εἰς τὸ ὕδωρ καὶ κατέρχονται μέχρι τοῦ πυθμένος τῆς φιάλης. Διὰ νὰ μὴ συῤῥῇ δὲ ἀλλοίωσίς τις καὶ σῆψις τοῦ ὕδατος, τίθενται ἐντὸς κόκκοι τινὲς μαγειρικοῦ ἅλατος, οὐχὶ ὅμως καὶ τόσοι ὥστε νὰ μεταποιήσωμεν αὐτὸ ἀπὸ γλυκέος εἰς ἁλμυρόν. Τοποθετοῦνται δὲ κατόπιν οἱ τοιουτοτρόπως καλλιεργούμενοι ὑάκινθοι, ὄπισθεν θυρίδος καλῶς φωτιζομένης, καὶ οὐδενὸς ἄλλου χρείαν ἔχουσιν ὅπως βλαστήσωσι καλῶς, εἰμὴ ὀλίγου ὕδατος προστιθεμένου καθ' ἑκάστην εἰς τὴν φιάλην ἀπὸ τὰ πέριξ τοῦ βολβοῦ, καθόσον τοῦτο μειοῦται διὰ τῶν ῥιζῶν καὶ ἐξατμίζεται διὰ τῶν φύλλων. Οἱ τοιουτοτρόπως καλλιεργούμενοι ὑάκινθοι, ἀνθοῦσιν ὅπως καὶ οἱ ἐν τῇ γῇ φυτευόμενοι κοσμοῦντες τὰς αἰθούσας καὶ τὰ δωμάτια τῶν φιλανθῶν, καὶ ἐπισύροντες τὴν προσοχὴν τῶν περιέργων.

Οἱ ἐν Ὁλλανδίᾳ καλλιεργούμεεοι ὑάκινθοι εἶναι οἱ ὡραιότεροι καὶ μᾶλλον προτιμητέοι ὧν οἱ ἐπισημότεροι, οἱ καὶ διπλοῖ καλούμενοι, εἰσίν ἐκ μὲν τῶν λευκῶν **Couronne blanche, Gloria florum, Sultan Achmet, Triomphe, Non plus Utra.**

Ἐκ δὲ τῶν κιτρίνων **Ophir. Bouquet d'Orange, Louis d'or Heroine.**

Ἐκ δὲ τῶν ῥοδοχρόων κοκκίνων καὶ πορφυρῶν **Bouquet royal, Panorama, Maria Louissa, Hecla, Josephine, Rose mignonne.**

Ἐκ δὲ τῶν κυανῶν **Mehémet-Ali, Activité, Alfred-le-Grand, Globe terrestre.**

ΠΟΙΗΣΕΙΣ

ΠΑΡΑΠΟΝΟΝ

Ἀπὸ τοῦ Βράχου τῆς Φρεαττύος

Τ' Αὐγούστου ἀθόλωτο χρυσὸ φεγγάρι
τρέχει τὸ δρόμο του στὸν οὐρανὸ
καὶ τῆς ἀχτῖδες του σκορπᾷ μὲ χάρι
κ' ἔρμ' ἀκρογιάλι καὶ σιγανό.

Τὸ κῦμα ἀτάραχο σιγᾷ μὲ πόνο
γλυκοφιλάει τὴν ἀμουδιὰ
καὶ τὸ νυχτόπουπο μακρυὰ καὶ μόνο
παραπονειέται στὴν λαγγαδιά.

Ὅλος ὁ κόσμος γλυκοκοιμᾶται
μέσα στῆς νύχτας τὴ σιγαλιὰ
τ' ἀηδόνι σώπασε καὶ δὲν γροικᾶται
κἄθε πουλάκι μές τὴ φωλιά

Μόν' ἕνα δύστυχο παιδὶ μονάχο
ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους πέρα μακρυὰ
κάθεται μόνο του σ' ἔρημο βράχο
κι' ἀναστενάζει πικρὰ πικρά.

Καὶ στ' ἀναρίπισμα τοῦ στεναγμοῦ του
ἀχνὸς τοῦ βγαίνει ἀπ' τὴν καρδιὰ
καπνὸς καὶ λαύρα ἀπ' τοῦ καϋμοῦ του,
τῆς συμφορᾶς του τὴ σκοτιδιά.

Κι' ἀναμετρῶντας τὸ κομβολόγι
ποῦ ἡ Μοῖρα τοῦδωσε γιὰ συντροφιὰ
λέει τραγοῦδι σὰν μοιρολόγι
μέσ' τῆς ζωῆς του τὴν συνεφειά.

«Φεγγάρι μου ποῦ ξενυχτᾷς ἐκεῖ ψιλὰ μονάχο
ῥῖξε μιὰ ἀχτίδα σου γλυκειὰ ἐδῶ σ' αὐτὸ τὸ βράχο

Καὶ φώτισέ με μιὰ στιγμὴ μὲ τὴ γλυκειά σου ἀχτίδα
γιατὶ ἔχασα στὸ κόσμο αὐτὸ γιὰ πάντα τὴν ἐλπίδα.

Πόσαις φοραῖς ἡ ἀχτίδες σου φεγγάρι μου θυμᾶσαι. . .
μὴν χρύβεσαι στὰ σύννεφα σωπαίνω....μὴ λυπᾶσαι....

Μὰ, γιὰ θυμήσου τὸν καιρὸ ἐκεῖνο π' ὅλα νεζάτα
σὰν λούλουδα πρωτομαγιᾶς χαρούμενα δροσάτα

Ἐπαίζαμε στὸ βράχο αὐτὸν ἐγὼ ἐσὺ καὶ 'κείνη
—Ἀχ ὅσα χρόνια καὶ ἂν διαβοῦν παλιὸς καϋμὸς δὲν σβύνει

Μὰ τώρα ἰδὲς τὸν φίλα σου θλιμμένο καὶ μονάχο
πῶς κλαίει τὸ πόνο του πικρὰ στῆς ἐρημιᾶς τὸ βράχο

Κι' ἀντίλαλος ἀπὸ μακρυὰ πῶς τὸν ξαναδιπλιάζει
καὶ τὴν καρδιά του πιὸ βαθειὰ ἀχόρταγα πως σφάζει.

Πάρ' τῆς ἀχτίδες σου ἀπὸ τ' ἀμένα
καὶ ῥίξ' ταις ὅπου εἶναι χαρὰ
ὁπούνε νεζάτα ἀγαπημένα
κι' ὄχι τραγούδια λυπητερά.

Κι' ἐγὼ θὰ σβύσω σὰν τὸ ἀστέρι
ποῦ τὸ προφθάσει ἡ χαραυγὴ
χωρὶς ἐλπίδα μὲ δίχως ταῖρι
γιὰ ποιὸν νὰ ζήσω ς' αὐτὴν τὴ γῆ ;»

Αὐτὰ ἀπ' τῆς δόλιας του ψυχῆς τὰ βάθη
παρεπορέθη τὸ ἔρμο παιδὶ
καὶ τὸ φεγγάρι στὰ νέφη ἐχάθη
τὰ δάκρυά του νὰ μὴ ἰδῇ.

Πειραιεῖ 10 Αὐγούστου 1883.

ΕΙΣ ΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΙΝΙΔΟΣ Α. Β

Νῦν ἡ ζωή σ' ἐκτείνεται κοιλὰς ἀνθοφοροῦσα·
Τὸ δάκρυο δὲν ὕγραν ἔτι τὸν ὀφθαλμόν Σου,
Τὴν καστανήν σου κεφαλὴν δὲν ἔκλινες ἀλγοῦσα,
Χαρὰ σ' εἶναι τὸ ἐνεστώς, χαρὰ τὸ παρελθόν σου,
Τὸ μέλλον πλὴν ὡς θάλασσα ἐκτείνεται πλατεῖα
Καὶ συνεχῶς ἐπὶ αὐτοῦ βοᾷ ἡ τρικυμία.

Φεῦ αἰωνίως ἡ χαρὰ τὸν βίον δὲν καλλύνει!,
Μειδίαμα ἂν ἔβλεπες εἰς μυροβόλον στόμα,
Μὴ ἀναμένης, φίλη μου, αἰώνια νὰ μείνῃ,
Πάντοτε δὲν διαγελᾷ τοῦ οὐρανοῦ τὸ δῶμα,
Μήτε ἡ αὔρα πάντοτε τῶν ῥόδων μέσῳ βαίνει
Πνέει καὶ παγερὸς βορρᾶς καὶ τοὺς ἀνθοὺς μαραίνει.

Ἐμὲ ὃν βλέπεις σήμερον μὲ ὄμμα δακρυσμένον,
Στενάζοντα σιωπηλῶς καὶ ζῶντα μ' ἀναμνήσεις
Γνωρίζεις; εἶχον παρελθὸν ἀνθοστεφανωμένον
Καὶ ὡς γελᾷς σὺ σήμερον, ἐγέλασα ἐπίσης,
Ἀλλ' εἶδον τόσα ὄνειρα ν' αποσβεσθῶσιν ὅλα,
Ὄνειρα ἃ μ' ἐδώρησαν δὸ χείλη μυροβόλα.

Κ' ἔκτοτε δάκρυον ἤρχισε ἄλγους νὰ ἀναβλύζῃ
Κ' ἡ νεαρὰ καρδία μου ὀδυνηρῶς νὰ στένῃ,
Τὴν πρὶν ἀνθοῦσάν μου ζωὴν ὁ πόνος νὰ μαστίζῃ,
Καὶ ὅλως ἀδιάφορος αὐτὴ νὰ διαβαίνῃ,
Αὐτὴ ἥτις μοὶ ἔδωκεν, ἡ παιδική μου φίλη,
Εἰς τὴν καρδίαν μου παλμὸν καὶ ᾆσμα εἰς τὰ χείλη.

Οὕτω ἐχρίσθη ἡ ζωή· ἐν εὐτυχίας θρύμμα
Ἂν ἀπολαύσωμεν ποτέ, ἐὰν ποτὲ τὸ στόμα
Εἴπῃ τὴν λέξιν «ἀγαπῶ» εἶναι καὶ τοῦτο κρῖμα
Θὰ τὸ πληρώσῃ ἀκριβὰ μὲ δάκρυα τὸ ὄμμα,
Προσμένε καὶ θὰ τὸ ἰδῇς· ἡ κεφαλή σου κάτω
Θὰ κλίνῃ καὶ θ' ἀναμνησθῇς τὰ ὅσα νῦν χαράττω.

Τότε ἐὰν περιαλγὴς κλίνῃ ἡ κεφαλή σου
Κ' εἰς τὸ φαιδρόν σου παρελθὸν ἀνάπαυλαν ζητήσῃς
Θὰ μειδιάσῃ ἐπὶ μικρὸν ἡ τρυφερὰ μορφή σου
Ὅταν τοὺς εὐτελεῖς αὐτοὺς στίχους μου ἀτενίσῃς,
Ἐμὲ ἴσως ὁ θάνατος τότε ἔχει μαράνῃ
Κ' εἶμ' εὐτυχὴς τὴν μνήμην μου ἐν δάκρυ σου ἂν ῥάνῃ.

Ἔγραφον ἐν Ταϊγανίῳ τὸν Ἀπρίλιον 1883.

ΘΕΟΔ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ.

APPELATION

Sonnet.

Ἐστὸ λιμανάκι ποὔρχονται κι' ἀράζουν ἡ βαρκοῦλες,
ποῦ ἡ θάλασσα μόλις φιλεῖ γλυκὰ τὴν ἀμμουδιά,
ποῦ ὅταν βραδυάζῃ θὲ νὰ ἰδῇς τοῦ βράχου τὴς νυφοῦλες,
ὅπου πατοῦν νὰ στέλνουνε 'στὸ μπάτη μυρουδιά.

Ἐκεῖ προσμένω ἀγαπη μου, τρελλὴ ὡσὰν κ' ἐμένα.
Τὰ φαναράκια τ' οὐρανοῦ λάμπουν 'στὴ σκοτινιά,
τὰ κύματα τὴ βάρκα μας λικνίζουν χαϊδεμένα,
ποῦ μόνο 'σένα καρτερεῖ ν' ἀνοίξῃ τὰ παγιά.

Τ' ἀστέρια μέσ' τὸ πέλαγος θαρρεῖς πῶς κολυμβοῦνε,
πῶς λούζεται ὁλόδροσο 'στὸ κῦμα γιασεμί,
πῶς ἄλλα ταξειδεύοντας 'στὸ ἄπειρο πετοῦνε,

κι' ἀφίνουνε 'στὸ δρόμο τους ὁλόφωτη γραμμή.
'Στὸ λιμεράκι, ἀγάπη μου, ἔλα σὲ καρτεροῦνε,
βάρκα, τραγούδια, ἔρωτες, κι' ἀνήσυχοι παλμοί.

Tourterelle

ΖΗΛΕΥΩ.

Ζηλεύω τὴν ἀνέφελη αὐγὴ 'στὸ μέτωπό σου
κι' ἄλλος νὰ ζῇ δὲ χαίρομαι 'στὸ κόσμο τὸ δικό σου·
τὸ ντροπαλό σου χάραμμα καὶ τὸ δροσάτο ἀγέρι
σὰν παίζει στὰ δυὸ χείλη σου, ζευγαρομένο ταῖρι.
Ζηλεύω τὸ χαμόγελο καὶ τὴ γλυκειὰ ματιά σου,
ζηλεύω τὴν ἀγάπη σου, τὸν ἥλιο τῆς καρδιᾶς σου·
κάθε χαρά σου, μὰ κι' αὐτὴ τὴ θλίψι σου ζηλεύω,
'στὸ πόνο σου θέλω νὰ ζῶ, τὴ κόλασι γυρεύω.

. . . . . .

Δὶ θέλω νιάτα ζηλευτὰ καὶ κάλλη μυρωμένα
τὸ στεναγμό σου χάριζε τοὐλάχιστον σ' ἐμένα
Ἕνα πικρὸ παράπονο μιὰ σκέψι φονικιά σου·
ἕνα σου δάκρυ καὶ παλμὸ εἶδα ἀπ' τὴν καρδιά σου·
ἐν ὄνειρο ἀπ' τῆς ψυχῆς τὴν ἄβυσσο βγαλμένο
χλωμὸ λουλοῦδι ἀπ' τοῦ Μαγιοῦ τὸν κῆπο θερισμένο...
Μιὰ τρέλλα σου νᾶναι κι' αὐτὴ σὲ λύπαις διπλωμένη
Ὦ! 'ς τὴν πικρή μου χάρισε ζωή μου καὶ θλιμμένη.

18 Μαΐου 1882.

Γ. Ι. ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ.

ΣΥΝΝΕΦΟ ΚΑΙ ΚΥΜΑ

Σύννεφο κάτασπρο περνᾷ ἀπάνω ἀπ' τὸ γιαλὸ
Καὶ σκύβει κάτω γιὰ νὰ ἰδῇ—'σὰν κόρη σὲ καθρέφτη
Σκύβει νὰ ἰδῇ τὰ κάλλη του περίφανο, τρελλό,
Καὶ λέει 'ς τὸ κῦμα ποῦ κυλᾷ καὶ 'ς τὰ κρογιάλι πέφτει·
—Γιὰ 'δές με, κῦμα, πῶς περνῶ! Εἶμ' ἄσπρο, χιονισμένο
Καὶ δὲν μὲ φτάνει ἑνὸς θνητοῦ τὸ χέρι, δὲν μὲ φτάνει·
Μὰ σὺ εἶσαι κάτω, χαμηλά, μικρό, ταπεινωμένο,
Καὶ τὸ σκουλίκι, ὁ ἄνθρωπος 'ς τὰ χέρια του σὲ πιάνει.

. . . . . .

Τὸ κῦμα δὲν ἐμίλησε... μὰ πέρασε λιγάκι
Κ' εἶχε χαθῆ τὸ σύννεφο ἀπ' τοὐρανοῦ τὰ μέρη...
Εἶχε χαθῆ... Τί ἔγεινε; Μία σταλιὰ νεράκι
Αὐτὸ ποῦ μετριώτανε 'ς τὸν οὐρανὸ γι' ἀστέρι!
Ψιλὴ βροχὴ ἐγίνηκε κ' ἔπεσε μές τὸ κῦμα...
Ἐκεῖνο ποῦ περίπαιξε τοῦ εἶχε γείνει μνῆμα.

Μαρτίῳ 1883.

Π. Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ.